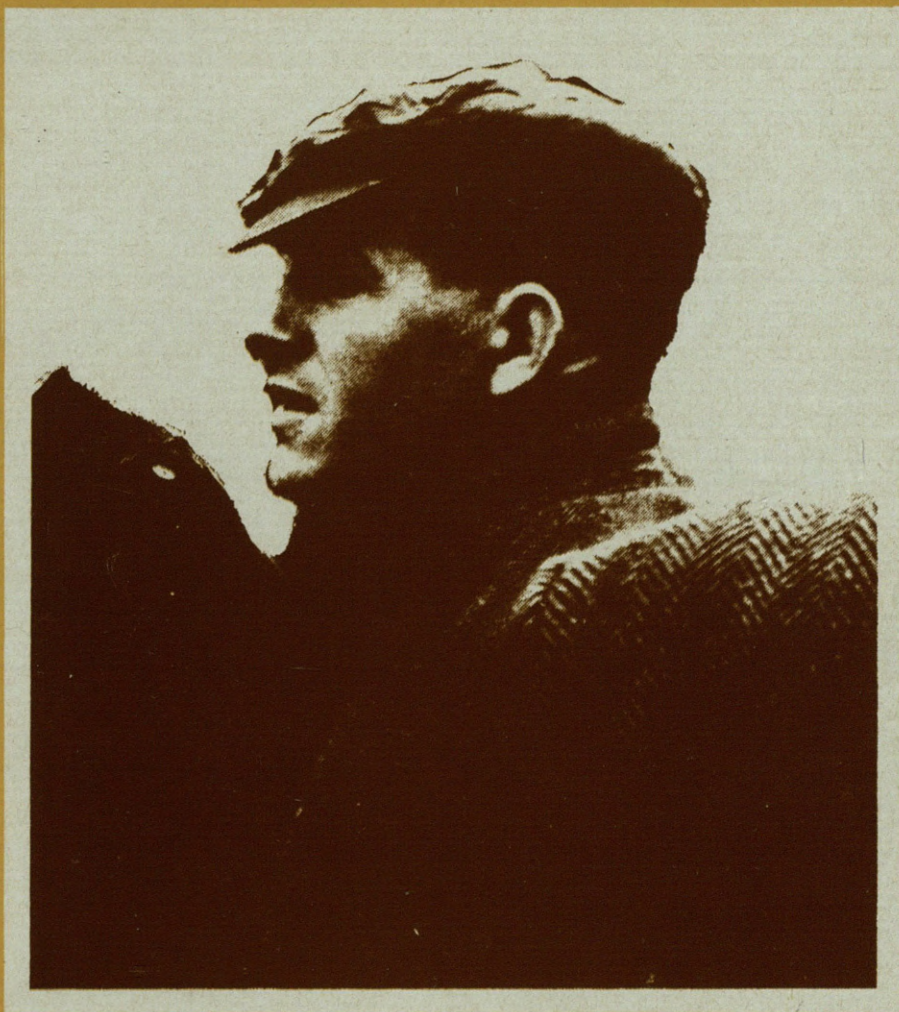

ARGIA

Abendua 18 - XLVI garren urtea 997 zenbakia 90 pezta

LANGILEAREN MORALA KRISIAN

AINGERU IRIGARAY ITZALI ZAIGU;
idazle nafarraren bizitza
Juan San Martinen hitzetan

BALENDIN ENBEITA, LUIS NUÑEZ,
TXILLARDEGI

Xabier Gereñorekin
elkarrizketa

“EUSKADI 1983” URTEKARIA

Kiosko eta liburudendetan 500 pezetatan salgai

■ URTEKO BILAKAERA

«Euskadi 1983», orain argitaratzen den urtekaria, beste bi hauei ematen die jarraipena: «Euskadi 1977-1982» bosturtekariari eta «Euskadi 1982» urtekariari, duela urtebete inguru argitaratuak.

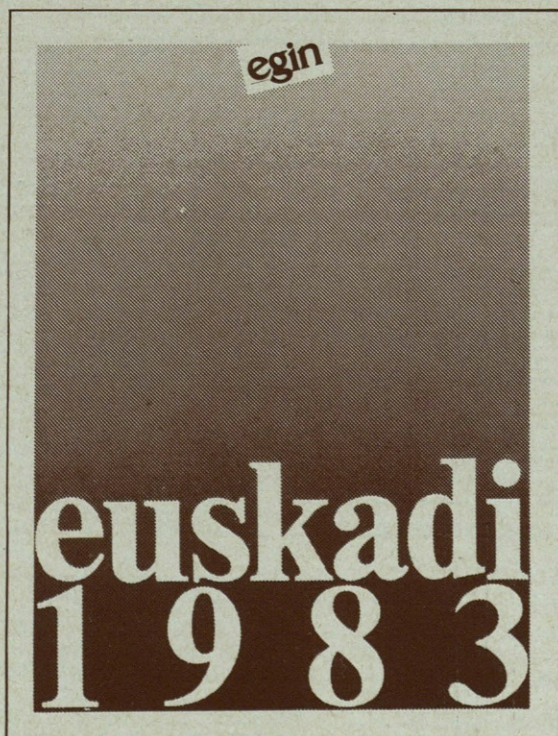
Horrela, aipatu bi liburu horiek Euskadiri buruz agertzen zituzten argibide orokor eta zehatzak oraingo urtekari honek osatzen eta gaurkottzen ditu. Gaurko Euskadi ezagutzeko ezinbestekoa baita urtekari berria.

■ EUSKADIZ DENETARIKO DATOAK

«EUSKADI 1983» URTEKARIAREN EDUKIA

- gure eskualdeak mapa zabalgarrietan
- Euskadiko gida kulturala: egunkari, aldizkari, irrati, musika, antzerki, museoak etab.
- Euskal Herriko Historia herrialdeka
- euskal liburuaren egoera
- urtearen kronologia
- euskal bizitzan nabarmendu diren 144 pertsonaiak
- dato estatistikoak: biztanleria, politika, hauteskundeak, euskara, kultura, ekonomia eta kirolak
- Udal Etxe bakoitzeko: euskaldunen kopurua padriaren arabera; azken hauteskundeetan (autonomiko, orokor eta munizipaletan) partidu bakoitzak ateratako botuak; partidu bakoitzaren zinegotziak; eta allkatearen partidua

- EZINBESTEKOA ZURE BIBLIOTEGIAN
- EGUN HAUETARAKO OPARI POLITA

Xabier Gereñoren hitza ezagutzeko aukera daukazu aste honetan kultur orrialdeetan. Oso pozik ageri zaigu azken bost urte hauetan editore bezala egin duen lanagatik. Hogeita hamar liburutik gora argitaratu ditu, baina hala ere kexu da bere tankerako idazleei epaimahaietan egiten zaien kasu eskasagatik. (28. orr)

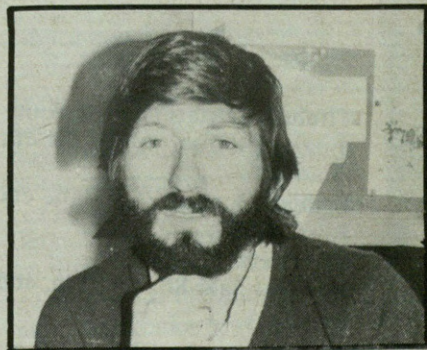
Aingeru Irigarai euskaltzalea hil zaigu. Berari dedikatu dizkiogu erdiko orriak. Bere lana, EGAN aldizkariako konutak...dena Juan San Martin idazle ezagunaren luma zorrotzetik. Euskaltzale bat bestearen eskutik. (20. orr)

2. Aste giroa
4. Iñigo Garaialderekin langabezia. **Trikuharri**
8. Nazioartekoa. **P.Sastre**
11. Ttanttaka
12. Herriko Plaza
14. Soka-tira euskal kirola ote?
16. Errefraugileak. **K.Barrent-soro**
17. Euskarari buruzko inkestak. **L.Nuñez**
20. Aingeru Irigarai itzali zaigu. **J.San Martin**
24. Txosten mamiu bat. **Txillardeg**
26. Hemen heldu gerade, berri on batekin... **L.M. Bandres**
28. Xabier Gereño editora nazional baten eske. **J.Landa.** eta **E. Olasagasti**
32. «Kandela». literatur aldizkari berria
33. Txutxumutxuka
34. Euskal Artisten Elkartearen erakusketa. **J. Garrido**
35. Zinema: Ottokar Runze. Bizkarrean labaina
36. Bilboko Laburmetraialdia kritikagai. **K. San Julian**
38. Jo... adarra
39. Bertsoak: **Balendin Enbeita**
40. Editoriala: Urrats berriak. apustu berriak

Euskararen gaia aztertu du L. Nuñezek oraingo honetan. Numerotara hain emana den gizonak, euskara beste hainbat inkestatan nola agertu den aztertu digu. (17. orr). Honezaz aparte ez zaigu falta euskararen alorrean hain ezaguna den Txillardeg bezalako baten firmarik. Galesei buruz oraingoan. (24. orr)

Iñigo Garaialderekin solastatu da gure kolaboratzaile TRIKUHARRI, biei dagokien gaiak: ekonomiaz. Ekonomi azterketak egiten dituen IKEI erakundeko partaide da Garaialde, eta krisiak Euskal Herrian dituen ondorioez, langabezia, kontzertazio sozial posiblez etab. mintzo dira. (4. orr)

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Kooperatiba.

Donostiako erredazioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Joseba Alvarez.

Gasteizen: Xabier Etxaniz.

Bilbon: ANAITASUNA taldea.

Iparraldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Hiribarren, Allande Sokarros.

Iruñean: Pello Lizarralde.

Kolaboratzaileak: Martxel Aizpu-

rua, Enrike Amonarriz (Jo...Adarra), Mikel Antza, Joxe Azurmen-di, Balere Bakaikoa, Luis Mari Bandres, Xabier Erro, Iñaki Kamino (Aste Giroa), Emilio Lopez Adan «Beltza», Alfontso Martinez, Mikel Nabarro «Trikuharri», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi «Murumendi», Joseba Sarriandía, Pablo Sastre, Joxean Gezalaga «Zaldubi».

Marraskilariak: Joxemi, Julio, Zut.

Argazkilariak: Kristina, Txema Ormazabal, Luis Otaegi.

Publizitatea: Xabier Erro.

Administrazioa: Joxe Mari Ostolaza.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA. Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea behea. DONOSTIA-12.

Telefonoa: (943) 28 33 99.

Inprimategia: GRAFICAS SEMI.

Hego Euskal Herria, Estatu Espainola.....	3.000 pta.
Ipar Euskal Herria, Beste atzerriak.....	4.200 pta.
Airez.....	6.480 pta.
Ale bakarra.....	90 pta.

ASTE GIROA

AURRENEKO OHARRA:

Dakikezuenez Durangoko azokarako ehundaka liburu aurkeztu dituzte argitaletxeek. Horregatik aukera zaila guk egin beharrekoa, ez bait dakigu zein liburutatik hasi. Oraintxe eskueran genituen liburutatik hasi gara, baina Aste Giroan agertutako gehienak azalduko dizkizuegu, eta liburu jakin bat beste edozein baino lehenago agertzeak ez du garrantzia berezirik. Liburu hori beste edozein baino lehen eskuratu ahal izan dugula soilik. Lasai beraz, liburu asko dago eta.

Titulua: Ipurtargi beltza. Amodiozko poema, marrazki eta ipuinak.

Egileak: Joxemi Zumalabe eta Josu Landa.

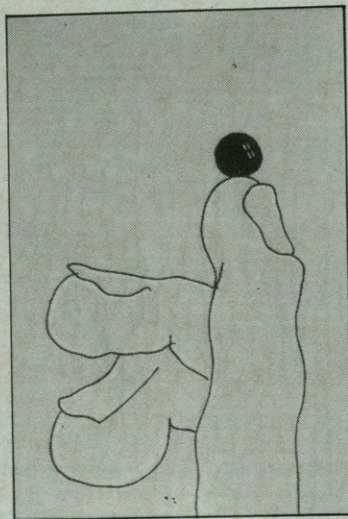
Argitaletxea: Susa.

Ezaugarriak: 80. orrialde, 400 pzta.

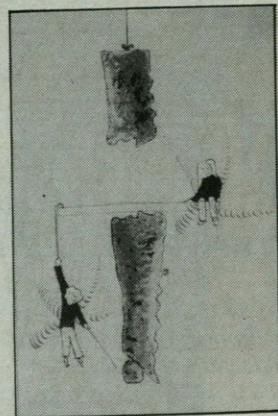

Hiru gauza biltzen ditu liburu (gordin) honek. Landaren 25 ipuin dauzkagu batetik, bere beste 25 olerki eta Zumalaberen 25 marrazki. Guk ipuin eta olerkiez esanen dugu zerbait. Ipuinen gaia maitasuna dugu: bertan **sexua** ere azaltzen da. Gai bakar batez 25 ipuin (orrialde ta erdikoak) idaztea ere ez dateke hain erraza. Situa-

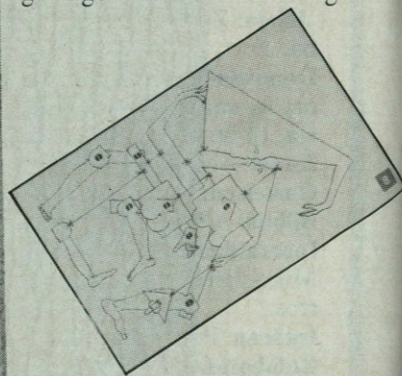
zioak eta gertaerak arras ezberdinak ditugu, eta milaka ateraldiz baliatzen da idazlea ipuinari enbor emateko. Alde batetik oso gauza nabarmena iruditu zaigu ipuin gehienek antzeko erritmoz dantzaraztea, hau da, egoera jakin bat aurkezten digu poliki poliki, eta berau mamitu eta bukaera heltzen den heinean, takateko gaitza jasotzen du irakurleak, ipuin guztien bukaera ez tandaren antzekoa baita, gutxien espero genuena gertatzen da ia gehienetan, hau da, kontrastearekin jokatzeko du irudimen argiz osatutako gertaerarik esperagebeenez. Estiloa zuzena da, Landak ez du pertinentea ez den hitz bat ere sartu liburu guztian, apainkeriei

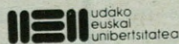
ihes dagie ipuinetan. Aurretantzean narrazio teknika berriei ekin beharrean dagoen idazlea dugu Josu. Olerkien aldetik iritzia benetan positiboa dugu, eta garbi utzi nahi genuke arrazoia. Idazle honen aurreneko olerkiak irakurri zituztenek badakikete gutxi gora behera nondik jotzen zuen, eta egia esan ez du bere bide zaharra berri baten bidez aldatu. Nola edo halako modernismoan murgiltzen da idazlea, errealitatetik

urrun daude bere olerkirik gehienak, interpretazioa ere arazo bilaka daiteke irakurlearentzat oso baita zaila Landak edozein olerkitan zer esan nahi digun jakitea. Baina Landaren lehenen liburutik 2. honetara ikusten den alde ez da astoaren atzeko haizea, asko aurreratu bait du, lehen bezain olerki prosaikoak dauzka baina oraingoak hobeak dira, izugarri mundu preziosista batean barneratzen gaituelako, estiloa gehiegi zaindu gabe, baina irudi zoragarriak eta oso ondo lortuak eskainiz, irudimena-ekin jolasean dabilkigu, esana-hi objetiboaz arduratu gabe, hitz batzuk elkarren ondoan joanik sor dezaketen irudi eta efektuaz arduratzen, «poesia pura» deritzan horretatik oso hurbil ikusi dut nik, garrantzia guztia hitzari eta hauek osa dezaketen irudiari emanez. Motzak dira denak, baina oso ondo burutuak, askotan mezurik gabeak, hitza baita nagusi bere olerkietan. Urteak ez dira alferrik iragan, eta oraingo honetan Landak uste eta espero baino gehiago eman duela deritzagu

EUSKAL DIALEKTOLOGIAREN HASTAPENAK

IRI ÑEA 1983

Titulua: Euskal Dialektologiaren hastapenak.

Egilea: Elkarren lanean. U.E.U.
Argitaletxea: Udako Euskal Unibertsitatea.

Ezaugarriak: Iruñea 1983, 900 pzt., 410 orrialde.

Oraintxe bertan kaleratu du UEU-k aurtengo udako dialektologiazko sailak Larraonan burutu duen lana. Izenburua ausartegia iruditzen bazaigu ere (hastapenak deitzea gehitxo agian), lan honen beharra argitzen saiatuko gara. Euskal dialektologiaren erakarmena azaldu beharrik ez dagoela uste dugu, baina beti arazo berarekin egiten du topo bide honetatik jotzea erabakitzen duenak; badira bai lanak, baina barreiaturik zeharo, milaka aldizkari, ahitutako liburu. Txillardegiren apunte batzu, Mitxelena, Irigarai, Holmer eta horrelako mila. Lana beraz bazegoen, baina sakabanatua eta gainera ia beti erdaraz (espainolez, frantsesez, ingeleraz...). Horregatik gauza xume eta sarrerako zerbait behar zen, eta gainera euskaraz. Guzti hau dela ta, gazte talde bat biltzen eta grabatzen hasi zen, eta ondorioak hemen dituzue. Azkueren euskalkiak hartzen dira aztergaitzat: G.B.Z.E.L. Nafarrera garaia eta Basanafarrera. Lan batzu taldeka eginak dira, eta beste batzu lagun bakar batek eginak. Bizkaiera, Gipuzkera, Lapurtera eta Erronkierara orrialderik gehien dutenak dira, Nafarrera beheara, Nafarrera Garaia eta

Zuberera motzagoak. Nafarrera garaia eta beheara lanik kaskarrenak ditugu alde batetik: hau da, batean ifarraldekoa (Lesaka, Doneztebe, Leitza, Lizaso, Oiartzun) aztertzen ez delako, hegoaldekoa baizik (Erro, Olabar, e.a.), eta bestean Amikuze-ko hizkera hartzen delako bakarrik. Hala ere bi lan hauek materiale berri baten bildumatik sortuak dira, korpusa jaso, eta hortatik ondorio batzu atera. Liburu guztian ateratzen diren ondorio eta legeak eztabaidagarriak direla garbi utzi nahi izan dute egileek, beraz kritikaren zain ditugu. Bestetan, korpusa testuetatik bildua da, ez da originala. Lana arras poliki egina dago, eta euskalki bakoitzean kontutan hartzen dena hauxe duzue: soziolinguistikaz ohar ñimiño batzu egiten dira euskalki bakoitza dela eta, ondoren fonetika fonologia aztertzen da (hemen batzutan zertzelada gehiegi ematen da, hau da, euskalki horretako fenomeno bereziak ez direnak sartu e.a.). Ondoren morfologia eta sintaxia aztertzen dira: zenbaitek aditzaren ikuspegi orokor samarra eman digu (Erronkieraz, Gipuzkeraz eta Bizkaieraz). Lexikoa ere azaltzen da, baina noski, hemen muga ikaragarriak daude, eta lexiko hau ageri den bezala beste hitz andana bat agerzitekeen. Transkribaketa fonetikoak ere badira euskalki bakoitzean, eta hauetako bi, nekrologikoenak, Hegoaldeko goi nafarrera eta Erronkierazkoak oso interesgarriak dira, hango textuak bai baina transkripzioak gutxi ezagutzen zirelako. Lana Txillardegiren zuzendaritzapean egina da, eta hori bakarrik bada zerbait. Heldu urte hauetan bere funtzioa ederki bete dezakeena, eta Durangoko azokan jende asko eta askok eskuratu nahi izan duena. Ongi etorri beraz halako gauza beharrezko honi, baina esan bezala kritikaren zain eta ez bakarrik zain, baita beharrene ere gelditzen dena. Mapak eta geografi nabardurak ugari dira.

IRATZEDER

BIZIAREN OLERKIA

Titulua: Bizitzaren olerkia.

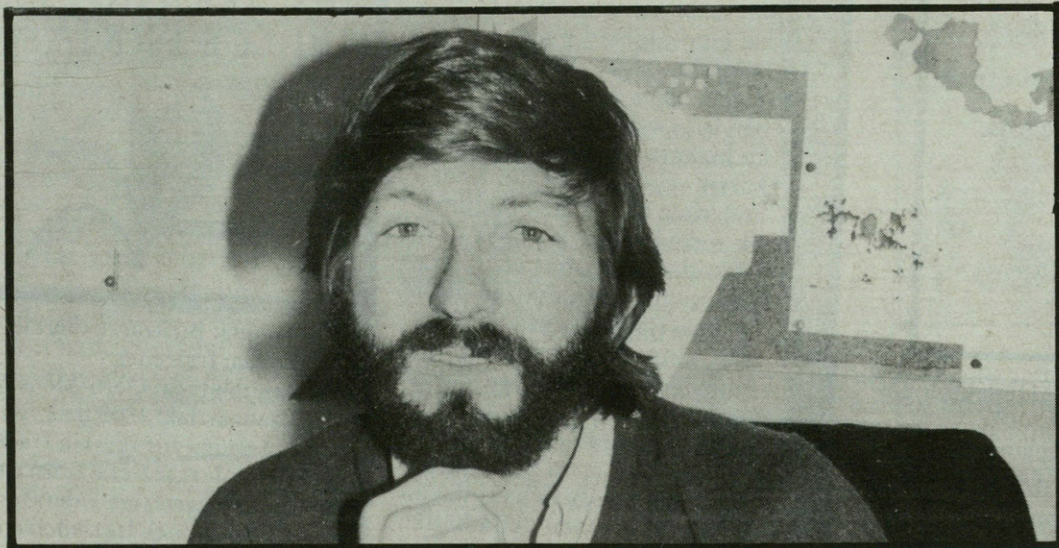
Egilea: Iratzeder.

Argitaletxea: Gero-Mensajero.

Ezaugarriak: 1800 pzt., 653 o.

Liburu zoragarria Iratzederren olerkiez eta zenbait hitz lauzko parrastaz kaleraturikoa. Liburu honek Iratzederren obra guztia jasotzen ez badu ere, gehiena behintzat bai oso oker ez bagaude. Olerki pila izugarria dugu, eta ez da harritzekoa, liburuaren izenburuaz gogoetatzea besterik ez bait dago Iratzeder nolako olerkaria den ikusteko. Biziazen olerkia da bai, bizi guztian zehar olerkia egiten asmatu duen bakarrenetakoa baitugu Belokeko beneditar goralgarria. Zinez, biziaren olerkaria dugu Iratzeder. Eta hain olerkari handia izaki, gaur egun baztertu xamarra dakusagu gazte jendearen artean. Arrazoiak arrazoin, Iratzeder estilo landuaren olerkaria dela ezin uka, bere olerkiaren dastatzea zein gozagarria den askok baitaki: Kritika eta aztertze serio baten faltan dago bere lana. Liburuari gehiago atxekitzeko, 1920etik 1981. urtera arte idatzitakoaren bilduma dugu. Bertan ditugu «Pindar eta Lano», «Zeru Menditik», «Argiz Argi», «Uhaineri Nausi», «Jaunaren Hegala» eta «Orroitzapen Purrukkak (hitz lauz hau)». Estiloa hainbeste lantzen duen olerkari honen erlijiozko gaiak, Gizatasun gaiak, Frantziko gerra gaiak eta daukan beste gai guztiak astiro irakurtzekoak eta dastatzekoak dira. Bazen garaia Hegoaldean Iratzederren zerbait gazteek ezagut zezaten.

IKEI-ko Iñigo Garaialderekin

KRISIAK LANGILEA ETSIPENEAN SARTU

TRIKUHARRI

Iñigo Garaialderi elkarrikuska egiteko erabakia hartu genuenean hiru hizketagai nagusi genituen gogoan: langabezia (oroit orain dela hiru bat urte JAKINen gai honetaz argitaratu zuen artikulu bikaina), industri birmoldaketa (IKEIkoek arlo hau maiz jorratu dute; bestalde Euskal Herriko ekonomiaz ari den ekaineko ICE aldizkarian idazlan polita zuen gai honetaz) eta elektronika (IKEIren barruan berak burutu du eta sektore honetaz eramandako ikerketa). Hala ere, kaseta biztu eta elkarriketari ekin genue-nean «euskalduna hitzun makal» delako esaera ez zen zertu kasu honetan. Langabezia esandakoarekin bakarrik orrialde pilo bat bete zitekeen. Hori zela eta, ondorengo lerroetan honetaz bakarrik ihardungo dugu.

ARGIA.— Orain dela hiru bat urte JAKINen argitaratu zenuen artikulu batetan, Hego Euskal Herriko langabezi tasa 17koa zela zenioen. Hala ere, zifra hori azpibalaratua egongo zela (20ren bat gutxi-gorabehera) eranstzen zenuen. Gaurregun zer zifraren inguruan dago langabezi tasa hori?

Iñaki Garaialde.— Bai, langabezia hitzegiten denean problema nagusi bat definizioarena da. Badago definizio bat, OITrena, nazio gehienek onartzen dutena eta zera dio: langabetua da lanik gabe aurkitzen den pertsona eta lan bila dabilena. Defini-zio hertsia honen arabera aurtengo

udararen hasieran euskal Komunitate Autonomoan zegoen langabezi tasa 20koa zen, eta Nafarroan 16koa, gutxi-gorabehera. Horrek esan nahi du artikulu hura idatzi zenetik langabezi tasa gora dihoala. Espainian ere gauza bera gertatzen da eta azkeneko datuen arabera 17koa izango litzateke.

A.— Baina errealitatean kopuru hau handiagoa da, ezta?

I.G.— Bai, badaude pertsona batzuk, lanik gabe aurkitzen direnak edo lanik inoiz izan ez dutenak, lana bilatuta ere aurkituko ez luketela uste izanez, etxean gelditzen direnak lan bila ibili gabe. Pertsona hauek etsita daude. Ekonomia zuzpurtuko balitz lan bila hasiko lirateke. Hala ere, pertsona hauek ez daude langabetutzat joak aurreko definizioan eta ez daude, beraz, lehen emandako langabezi tasan sartuta.

Oso zaila eta nahiko subjektiboa izaten da kolektibo honen zenbatekoa neurtzea; zenbaitek kolektibo hori langabetuen 20 izatera iristen dela diote, baina oso subjektiboa da. Dena dela, nahiz eta gaizki neurtuta egon,

lehenago emandako langabezi tasa ofiziala, 20 alegia, oso kezagarria da. Inoiz ez da holako zifrarik eduki hemen gerra ostean.

A.— Eta zein dira etorkizunerako perspektibak?

I.G.— PSOE-k hauteskunde-kanpaina egin zenean oso promesa famatu bat aldarrikatu zuen: lau urteko mandatuan 800 mila lanpostu berri sortuko zutela. Orain hasi dira hitzegiten 690 mila bakarrik izango direla, eta nire ustez, lana izango dute zifra horretara iristen ere.

Orain prestatzen ari diren hiru urtetarako planean, esate baterako, Espainiarako hazkunde-tasa orokorra nahiko txikia izango dela, 2 edo holako zerbaite, hitzegiten ari dira. Eta 2 igotzen baldin bada barne-produktua, zaila izango da, nire ustez, 800 mila lanpostu sortzea. Suerte izango dute langabetu gehiago ez bada egiten.

A.— Zein litzateke PSOE-ren politika arazo honekiko?

I.G.— PSOE-k alde batetik, egiten ari den ekonomi birrestrukturazio edo birregiturapenaz hemengo egitura produktiboa konpetitiboago bihurtu nahi du, orain dituen harako «peso muerto» ak kendu, arrazionalizatu. Eta konsziente da hortik desenplegua ziurrena handitu egingo dela, gutxienez bolada batean. Horrek suposatzen du, Liburu Zurian esaten den bezala, 150 mila edo 200 mila lanpostu galtzea.

Beste aldetik egongo zen aurreko jarrerak ekarriko dituen zenbait kostu soziali erantzuteko politika, politika soziala alegia. Honen bitartez kostu horiek, elkartasunaren izenean, banatu nahi dituzte. Ez dakit talde sozial guztien artean; behintzat langileen artean bai. Esate baterako, sozialistek orain eskuartearen daukaten desenplegu-babeserako lege-projektu berriaz nahiko dute ziurrena jende gehiagori eman desenplegu-laguntza baina laguntza gutxiago bakoitzari.

A.— Horrek ez du antza handirik Frantziako sozialistak boterera igo zirenean egiten hasi zirenekin, ezta?

I.G.— Frantziar sozialistak igo zirenean, beste politika tankera bat eraman zen aurreneko momentuan; politika keynesiarragoa: enplegu sortu etab. Hemen sozialistek ez dute pentasatu ere egin holako politika bat eramatea. Hemengoek bide ortodoxo batetik eraman dute politika. Lehen esan duan bezala, horrek esan nahi du birregituraketak konpetitibitatea bilatzea, «peso muerto» direlakoak kentzea etab.

«Zaila izango da nire ustez 800 mila lanpostu sortzea. Suerte izango dute langabetu gehiago ez bada egiten»

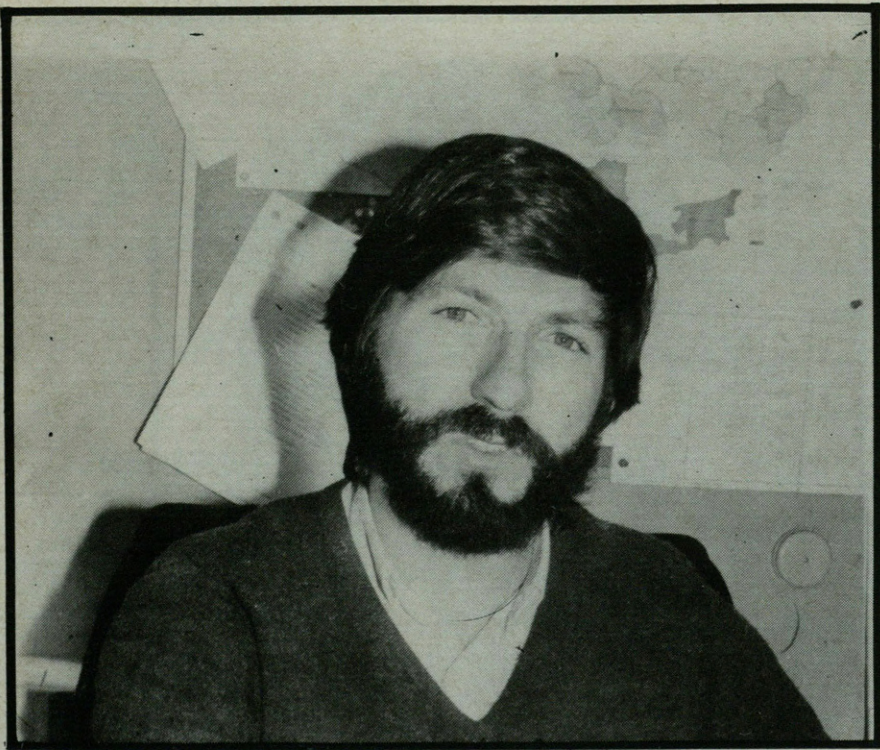
Problemari larriena da, nire ustez, politika horrekin helburu sozialak (800 mila lanpostu berri sortzea etab.) nahiko zail bihurtuko zaizkiela. Politika horrekin gelditzen diren enpresak agian egoera hobean aurkituko dira, diru gehiago izango dute etab. Baina enpresak hobeto egoteak ez du esan nahi lanpostuak sortuko direnik; ez du esan nahi ere, behintzat oraingoz ez da argi ikusten, inbertsiorik egingo denik. Badirudi enpresariak ez direla animatzen; etorkizuna ez da nahiko argi ikusten inbertsio sostengatuak egiteko.

Alde horretatik, badirudi PSOE-ren politikaz etxea garbitzen ari dela, baina zaila izango zaiela helburu sozial batzuk (adibidez, enplegu-sorkuntza) lortzea. Eta ez nago oso ziur, baina akaso beste helburu sozial batzuk ere lortzea (esate baterako, desenpleguaren babesa eta zerbitzu sozialak hobetzea...) ez da erreza izango holako

politika bat eramanez gero.

A.— Zenbait jenderen eritziz krisia sortu edo biztu da alokairuak asko igo zirelako eta, horrela, enpresen irabaziak + jan + zituztelako. Horren arabera, langabeziak zeregin + hezitzailea — jokatu luke eta krisialditik ateratzeko lagunduko luke: langileek beren lanpostuak galtzeko bildurrez beren alokairuen murrizteak onartuko lituzkete, modu horretan, enpresari irabaziak berriaz hazi litezen aukera emanek.

I.G.— Ez dago hain garbi zein diren krisiaren arrazoiak. Normalki kausa asko daude, kausa horiek ere haien artean erlazionatuak daudelarik. Gure kasuan, esate baterako, egia da lan-sariak igo egin zirela. Egia da ere oso txikiak zirela 70 urteetako hasieran Europakoekin konparatuta, eta horregatik bazegoen margen bat alokairu horiek igotzeko. Frankismoaren bukaeran zegoen inestabilitatearekin,

bada, kapitalak nolabait ordaindu egin zuen alokairu handiagoekekin bake sozial pixka bat.

Egia da, orduan, hori krisiaren arrazoa, edo arrazoen artean bat, izan daitekela Espainiako kasuan. Baina egia da ere Euskal Herriko industriak duen problema alokairuena baino gehiago beste bat dela, hots, krisiaren hasieran ez zela hau aurrikusi eta enpresak expantsio-plan ikaragarrietan sartu zirela, horiek finantziatzeko kredito pilo bat hartuz; baina krisi hura ez zen kojunturala, estrukturala baizik eta orduan enpresek aurkitu zuten merkatua ez zela haiek pentsatzen zuten bezalakoa; hau guztiz birrinduta zegoen eta horregatik ezin zutela saldu haiek uste zutena. Bestalde gehien igo diren kostuak ez dira langile-kostuak izan, finantzariorak baizik, expantsio-inbertsioei loturik zeuden kredituen korrituenak etab. Kostu hauek izan dira EH-ko konkurrentzialtasuna urritu dutenak; alokairuenak haina gutxienez.

A.— Dena dela ezin da ukatu langabeziak langileekiko betetzen duen paper + hezitzailea —.

I.G.— Lehen esan dudana bezala, nik ez nuke esango langileen alokairuen igoerak errentabilitatearen murriztearen kausa bakarra, edo azken kausa, direnik. Baina behin krisian zaude-nean, honetatik ateratzeko soluzio bakarra alokairuak jaitea, merketzea da. Bueno soluzio bakarra agian ez, baina bai garrantzitsuenetakoa bat. Eta

alde horretatik desneplegua kapitalismoaren mekanismoa da langileek alokairuen beherapenak onar ditzaten eta errentagarritasunera berriro bihurtzeko. Bestalde krisialdiak, batez ere luzeak eta soluziorik gabe ikusten direnean, langileria desmoralizatu, zatitu, egiten du. Alde horretatik indarrak kentzen dizkio langile-mugimenduari.

A.— Orain dela hiru bat urte idatzitako artikulu hartan langabeziaren kontra joateko eta bai langileei bai kapitalistei on egingo lieken gauza bezala akordio sozial baten premia aipatzen zenuen.

I.G.— Bueno, formula baino desioa zen, ideia general bat. Arazo hau gehiengoaren onean soluzionatu nahi bada, holako zerbait egin beharko litzateke. Izan ere, krisitik ateratzeko, nik esango nuke, bi bide nagusi dardela. Bat izango litzateke merkatuaren indarrak utzi lanean, eta haiek ekonomia birmolda dezaten. Holako birmoldaketa naturala edo basatia izango litzateke, eta kostu handiak izango litzake, bai ekonomikoak eta bai sozialak.

Horregatik normala da ekonomi birmoldaketa hori zuzendu nahi iza-

tea eta, akordio baten bitartez, gehiengoarentzat kostu gutxienean eskatuko lukeen soluziobide bat bilatzea. Hau litzateke krisitik ateratzeko bigarren bidea.

A.— Oraindik uste al duzu orduko + formula — hori egokia dela?

I.G.— Han esaten nuen bezala, ez kapitalak ez langileriak ez daukate momentu honetan ez indarrak ez organizatorik bestea txikitzeko. Orduan konpromiso batera, akordio batera, iritsi behar dute problema modu arrazional batean konpontzeko.

Egia esan, zenbat eta denbora gehiago pasa, iruditzen zait langileria hainbat eta ahulago aurkitzen dela. Orain, orain dela lau edo bost urte baino ahulago aurkitzen da langile-mugimendua, indar gutxiagorekin, nahiz eta gobernuan gobernu sozialista bat izan. Alde horretatik ez lirateke berdinak izango orduan lortu zitekeen akordioa, orain lortu daitekeena eta agian hemendik hiru urtetara lortu litekeena.

A.— Baina zein lirateke holako akordio batetik langile-mugimenduak lor litzakeen abantailak?

I.G.— Nire ustez, orain egiten ari dena baino askoz hobea izango litzateke: desmoralizazio gutxiago eta kontrol gehiago. Agian soldadak eta langabezia, akordioa izanda ere, berdin mugituko ziren, hots, langabeziak gora joko zuen, alokairuak prezioak baino gutxiago igoko ziren... baina behintzat kontrol bat izango luke langileriak prozesu honetaz eta zenbait neurri sozial eta babes-lege (desneplegu-babesaren hedapena...) eta, agian, egitura sozialetan ere aldakuntza batzuk (demokrazia gehiago bai enpresetan, bai Seguritate Sozialean; denok ordaintzen baina orain oso gutxi kontrolatzen ditugun instituzioetan) lortu litzake akordio horretatik.

Gauregun, akordio egonik edo ez egonik, langileak bere neurrian ari dira bere zati edo partea jartzen krisitik ateratzeko, baina beste talde sozialak ez dago hain garbi berea jartzen ari direnik. Orduan, akordio batean gutxienez langileek izango lukete berak jartzen duten esfortzuaren arabera besteei eskatzeko legitimitate bat. Orain beren partea jartzen ari dira, beren situazioaren txartzea jasaten

«Krisialdiak, luze eta soluzio gabe ikusten denean, langileria desmoralizatu, zatitu egiten da

dute akordio egongo balitz bezala, baina horren truke ez dute ezer lortzen, edo ez behintzat gauza handirik.

A.— Eta enpresariak?

I.G.— Zenbait enpresarientzat ere langabezia itzel batek, orain dauka-gun bezalakoa edo handiagoa, kalteak ekarri litzake; kontsumo-industriaren eskaria, adibidez, jaitsi erazi dezake. Bestalde, artikulatu hartan esaten nuen, lehendik erradikalizatuta dagoen gizartea ustegabeen zapart egiteko moduko egoeran sar liteke. Hau ere problema bat da. Bueno, orain ez dirudi hainbesteko problema denik haien artean; azkeneko urteetan langile-riaren desmoralizazioa nahiko indartsua izan bait da eta mobilizapen gutxi bait daude.

Alde horretatik enpresariak, pentsatzen dut, orain agian gutxiago emango lukete; bildur gutxiago diote langileari orain, orain dela hiru urte edo zortzi urte baino. Hala ere, uste dut langileak nolabaiteko akordioa lortzea (bere mobilizapenarekin batuz, oso akordio txarra ez izateko) orain dagoen situazioa baino hobea litzatekeela; zenbait neurri sozial, zenbait kontrapartida, zenbait kontrol ezartzeko aukera emango lioke. Alde horretatik pentsatzen dut holako existentzia batzuk lortzeko posibilitatea badagoela gobernuan sozialistak egonez.

A.— Akordio hori zein mailatan egin beharko litzateke: Estatu Espainol mailan, Euskal Herrikoan...?

I.G.— Espainian, nahiz eta autonomi estatua dela esan, politika ekonomikoa ez dut esango zeharo baino bai neurri handi batetan behintzat, Madrilen eskuetan dago: bai politika monetarioa, bai kanpo-merkataritza osoa, bai politika fiskalaren zati handienak... Alde horretatik, Madrilekin kontatu gabe zaila da benetako akordio bat burutzea. Nik esango nuke politika ekonomikoa egiten den mailan egin beharko litzatekeela akordioa.

Hala ere, area batzuetan, politika arlo batzutan, Euskal Gobernuak eta Nafarroako Diputazioak badaukate autonomia bat, eta horren arabera akordio partzialak egin litezke. Hala ere argi dago Estatu-mailan holako akordio orokorrak egiten ez badira, pakto edo akordio nahiko estuak litzatekeela.

A.— Zer neurri har litezke langabeziaren arazo larria gutxitzeko?

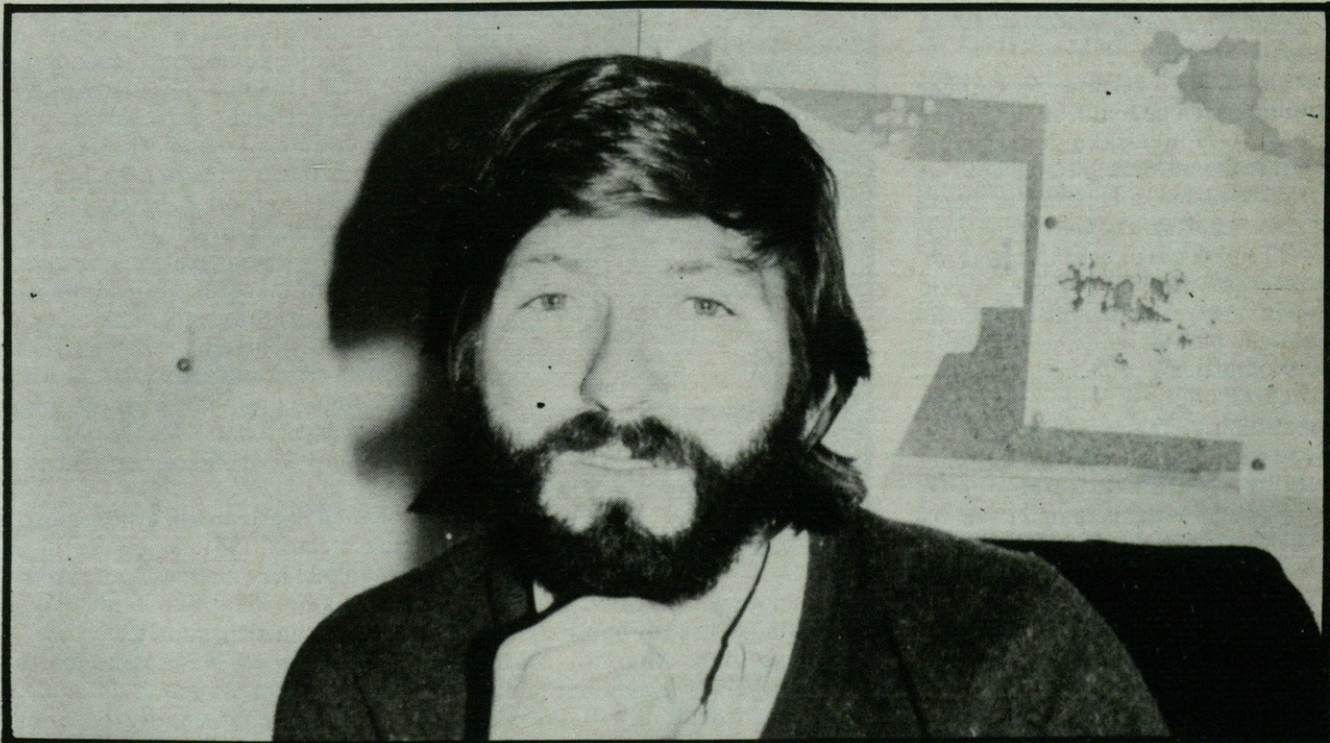
I.G.— Lehenago esan dudana bezala, ekonomia ortodoxoko neurriez ekonomian hazkundera lortuko balitz ere ez dago argi nahiko lanpostu sortuko zenik, bai langile berriak bai orain dauden langabetuak lanean jartzeko. Alde horretatik, neurri zuzenagoak,

zuzenki enplegua sortzen dituzten neurriak bilatu beharko lirateke: adibidez, desnepleguan errotazio gehiago egon; arlo sozialetan (sanitatean, hezkuntzan, aisia-aktibitateetan eta.) enplegu berriak sortu; behin-behineko enpleguak...

Beste neurria izango litzateke orain dagoen lana banatzea, hau da, lana daukan pertsona bakoitzak gutxiago lan egin jende gehiagok lan egiteko. Hala ere neurri honetan zaila da akordio bat lortzea edo nola artikulatu behar den erabakitzea: adibidez, lan gutxiago egiten bada diru gutxiagorekin edo berarekin? Lana murrizten den aldi berean lanpostuak sortu?... Badaude, beraz, zenbait arazo tekniko, baina nire ustez, esploratu edo ikertu behar den bidea da hori.

Eta azkenik, langabeziaren aldetik eskatu daitekeen politika langabeziaren aurkako babes handitzea izango litzateke: desnepleguaren saria edo prestazioak jende gehiagori ematea; protekzio-sistema berri bat sortzea... Holako neurriak hartzea, nire ustez, posiblea da, eta are errezago akordio baten barruan.

«Kapitalak eta langileak konpromiso batera iritsi behar dute. Zenbat eta denbora gehiago pasa langileria hainbat eta ahulago aurkitzen dela»

HEGOAFRIKAREN GARROAK

Afrikako Hegoaldean bi indar dituzu bi-zi-bizian. Hegoafrika alde batetik, arrazake-riaren bandera, inperialismoaren eskua, eta herri aurrerakoiak bestetik. Oso maila desberdinetan, eta ez erreparorik gabe, baina segun zertarako bai, aurrerakoitzat honako hauek jotzen ahal dira: Angola, Bostwana, Lesotho, Malawi, Mozambique, Swaziland, Tanzania, Zambia eta Zimbabwe. Denak

saiatzen dira behintzat Hegoafrikaren pode-rio eta eragina gutxitzen egiazko indepen-diente bilakatzen.

Agian abangoardian Angola eta Mozam-bike egonen dira; biak 75.-ean independente; biak disimulo gabe sozialismo bidean; biak, orain Hegoafrika eta beretar jendeak bortizki erasoak, azkenaurreko erasoen berri ematen dugu hemen.

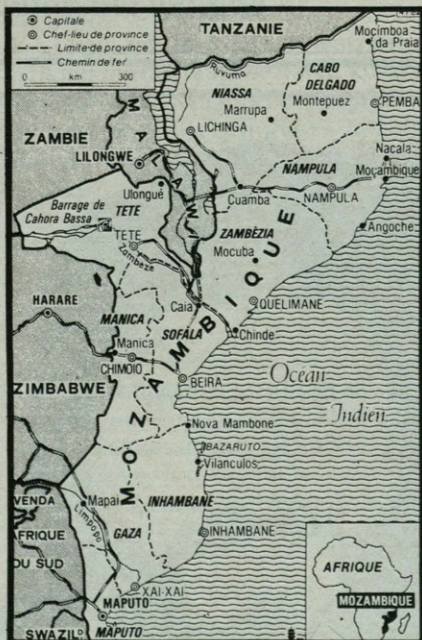
Angola: Beti mehatxupean

Azaroaren erdialdean Malanje probintziraino sartutako UNITA-ko tropa batzu deuseztatuak gertatu ziren, Angolako ejertzitoaren ofentsiba handi baten ondorioz; UNITA-koak aur-tengo ekainean hasi ziren probintzia honetan beren presentzia nabarmen-tzen, zubietan eta karreteretan aski le-hergailu ezarririk.

Lehentxeago gertatu zen Cunene probintziaren hegoaldean erabateko inbasioa. Honetarako, lehenik He-goafrikako abioiak pasada ugariak eginak zituzten, angolatarrek atzera egitera behartuz, eta gero etorri ziren UNITA-ko buruzagia den Savim-bi-ren gizonak. Ordurarte, Kuan-do-Kubango probintziatik ez ziren in-basoreak pasatu, baina, hori Angola-ko probintziarik probeena eta despo-pulatuena delarik, eta beraz beren ekintzak hor eragin gutxi izanik, Cu-nene-kora pasatu ziren, bide batez saiatus aspaldikoa duten ametsa egiazkoa gerta dadin, hau da, Angola eta Namibia tartean Estatu berri bat eraikitzea, modu honetan Hegoafri-kak kolonia duen Namibia edozein iraultza posibletatik babestuz.

Kuando-Kubangoz jabetu zire-nean, UNITA-koek prentsa eta guzti eraman zuten hara; haatik, ez orduan ez gero, ezin izan dute Menongue-n

sartu (probintzi hiriburua), eta hori defentsa antiaereoari esker, probint-ziako bestetan ez bezala hor fuerte ezarria dagoena eta Hegoafrikako he-

gazkinen sarraldiak galerazten ditue-na. Jakina, Euskadi baino 57 bider handiago den Angolan, batera antiaereo horiek ezin dituzte nonnahi ipini, eta hortik hor-hemenkako deskalabru zenbait.

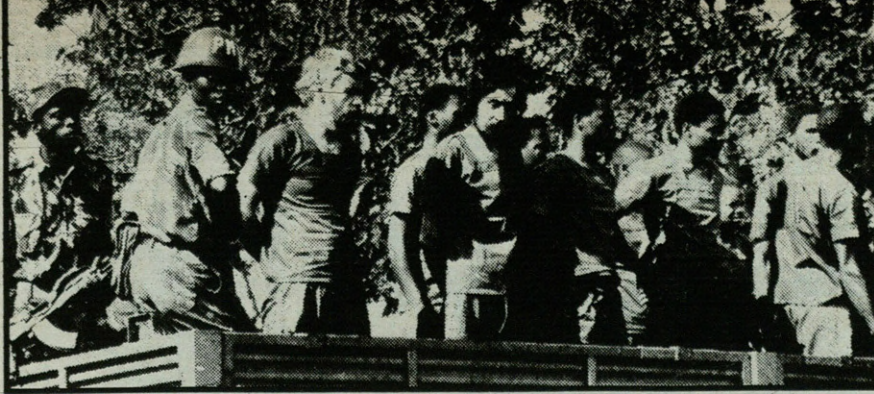
Eta hego partean hegoafrikarrak horrela saiatus diren bitartean, Angolaren barruan beste talde batzu (UNITA-koak beti ere) komunika-zioak eta ekonomia sabotiatzen di-tuzte.

Cunene bertan egonez hobeki de-fenditu dituztelako, beste bi probint-zia Namibia eta Huila, seguruago di-tuzte angolatarrek; gainera hoietan pilatzen dira kubatar gehienak. Baina Bie-n eta Huambo-n eta zeresanik ez Moxico-n, UNITA-koak sartzen dire-larik ez dute askotan herrietako mili-ziano batzuen erresistentzia besterik topatzen (eta hori miliziak antolatu diren herrietan, ez bait dira gehienak).

UNITA-ko saboteatzaile hoi-en nahia jendea inkomunikatzea da noski, nekazariak administrazioetik eta edo-nolako asistentziatik isolatzea. Inoiz, ekintza espektakularrik egin izan du-te, Benguela probintziaren bihotzean paper-fabrika baten atakea adibidez, edo kanpoko tekniko batzuen bahit-zea.

Lehen ebastearekin konformatzen bide zirelarik, 1981.eko bukaeran sis-tematikoki hasi ziren asaltatutako he-rrietatik borrokatzeko adinean dau-den gizon guztien eramaten.

Gizon hauek, Namibiako iparral-deko basetara eramaten dituzte, eta hoietan entrenatzen dituzte zenbait hilabetez. Gero preso hartutako bat-

Maiztean preso hartutako MNR-tar eta hegoafrikatar ajenteak.

zuek aitortu dutenez, entrenatzaileak hegoafrikatarrak izaten dira, Europako mertzenario batzu ere badituztela. Ondoren, konboietan sartu eta Angolara bidaltzen dituzte, milaka nonbait.

Angolarakoan pista bat erabili ohi dute (pista Botha izeneko), Namibia utzi eta Zambiako muga segitzen duena eta Moxico probintzian sartzen dena. Aurten, horrelako bidaiak ekain-azaro bitartean egin dituzte (lehorraldia; euriteen garaian ezina baita pista horretan ibiltzea), eta soldaduak kanpamentu desberdinetan biltzen dituzte. Bilketa handi bat Cangamba herriskin egin zuten aurten, baina suerte txarrez, gobernuko tropak heldu bait ziren, eta inguratu, eta inbasoreek nombre handian utzi zuten bertan bizia.

Oraingo taktika nagusia zera da: angolatarrak ejertzitza hegoaldeko fron-

tean entretenitu, eta bitartean sartu jende anitz Angolaren barnera; hauek sostengatzeko Hegoafrikako abiazioak hainbat joan-etorri egin behar ditu. Behin Melanjen-n bisitan zegoela, Angolako buruzagi bat harritu zen, jendea jausgailuen (paracaidas/parachute) telaz jantzirik ikustea; zergatik galdetu eta jendeak erantzun omen zion geroz eta gehiago kausitzen zutela, nondik zetorren ez zekitela baina.

Hola, ekonomia desarrolatuen dagoen eskualdetan sartzen dira; aurten esate batera Kwanza-Sul eta Malanje-n kafe eta artoaren biltzea ez da posible izan, halako atakeak jasan bait dituzte.

Berriki hala ere, kontraofensiba handi bati ekin diote iraultzaileek, eta hegoaldean ez baiña, erdiko eta iparraldeko probintzietan UNITA nahiko deseginik dagoela esan daiteke, ga-

rrantzitsuentzat jotzen ziren baseak ejertzitza okupatu dituelako.

Mozambique: Tome-ko ofensikaba

FPLM izenarekin ezagutua den Mozambiqueko ejertzitza arrakasta handia lortu zuen irailean Inhambane probintzian, MNR talde kontrairaultzailearen baserik inpotantea hartu zuenean. Base hori Tomé inguruan zegoen, probintziaren erdian, eta Inhambane-rako ez ezik, Gaza ta Maputo-rako ere operazio zentroa zeukaten.

Basearen hartzeak bost bat ordu eramane zituen. Preso hartutakoek esan dute Hegoafrikako abioiak gaez inguratzen zitzaizkiela, bajutik, eta jakiak eta armakiak eta beste eramaten zizkietela. Ba omen zuten irratiko hartu-eman Hegoafrikarekin eta MNR-eko beste baseekin.

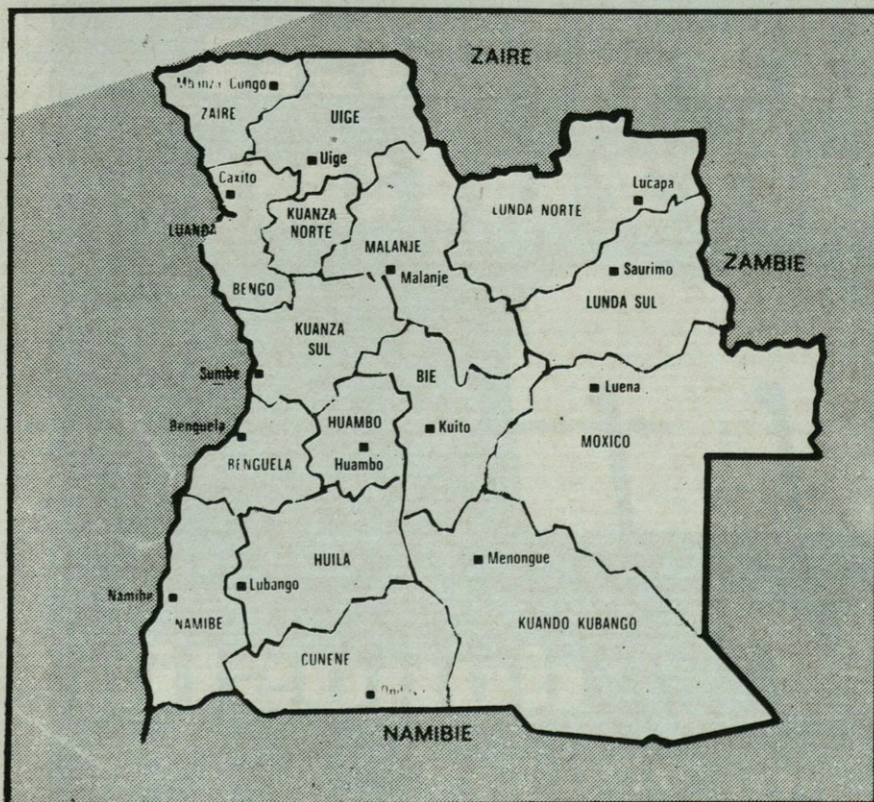
Honetaz aparte, beste base batzu ere erori dira ofensibaren ondorioz; leku horietan orain bizitza normalera bueltatuko dira, zeren MNR-koak hor zirelarik base inguruetan bizitzera behartuak bait ziren, bai eta borrokatzerare ere, baina batez ere oso gosez zirelako, MNR-koek ganadua eta barazkiak ohostuta.

Izan ere gosearena izango da parte hartan orain gobernuak arindu beharko duen lehenbizikoa arazoa; eta kondizio gaitzetan, edonoiz gerta bait daiteke kontrairaultzaileen itzulia. Partikularzki kontutan hartzen badugu Tomé-tik MNR-tar gehienek ihes egitea erdietsi dutela (horregatik arrakasta partzialaz soilik hitz egin daiteke).

Ihes egindako hauek, Gaza-ra pasatu dira nonbait gehien batean; eta ez bide dabilta ehundakako multzoetan, hamarnaka baizik. Defentsan ibili arren, era egin dezakete kalterik oraino; hala nola, enboscadak, bideen minaketak, ta horrelakoak.

Badago trenbide bat begitan hartu dutena. Maputotik Zimbabwe-ra doa, Gaza-tik pasata. Honen kontrako ekintzak behin eta berriro burutu dituzte. Hegoafrikak ez du nahi itsaso gabeko herriek Mozambique bezalako herri aurrerakoien komunikabideak hauta ditzatela, berarenak hautatzera behar nahi ditu; dena dela gobernuak orain artean erreusitu du nola edo hala trenbide hau eta hurbileko parajeak defendatzen.

Pablo SASTRE

Horixe da Auzmendi. Bitxia. Berezia.

Donostiako estiloa.

**kirolzaleen
zerbitzutan**

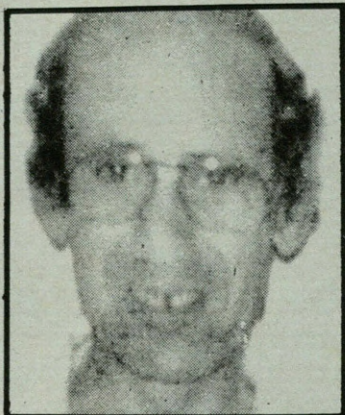

miner

donostia

271050 eta 270447

Marey aske

Hendaia bere etxean bahitu zuten Segundo Marey bizirik agertu da Dantxarineako mugatik hiru kilometrotara, ostatu baten inguruan, abenduaren 14ko goizeko bostetan. Bere bahiketa berriz «Grupo Antiterrorista de Liberación» izeneko batek erreibindikatu du.

ARGIA hau isten ari garen unean oraindik ez da baloraziorik agertu talde politikoen aldetik. Pauen atxiloturik zeuden lau polizien askatzearekin zerikusirik ba ote du? Bizirik berriz ikusteko itxaropenak galduak zituen hainbatentzat berri pozgarria. Beste bi tolosarrak, ordea, ez dira inondik ageri.

Arregiren sententzia

Aste honetan ezagutu ahal izan da azkenik Joxe Arregi hiltzeaz akusaturik zeuden polizien sententzia. Poliziak libre utzi dira, beren errugabetasuna ukatzeko frogarik ez zegoelako, baina Joxe Arregik tratatu txarrak jasan zituela ezagutzen du Tribunalak.

Egoera «normal» batean Tribunal horrek berak bilatu beharko luke Joxe Arregiri tratatu txar horiek nork eman zizkion. Egoera «normal» batean diogu.

«Miss Euskadi» ertzain

«**V**asco Press» agentziak zabaldu du berria. Ertzaintzan sartzeko dauden 90 aspirante emakumezkoan artean Amaia Sorondo, joan den urteko «Miss Euskadi 82» dagoela. «Akademiako iturriak» aipatzen dira berriaren garantia gisa.

Holako espektazioa sortu ondoren nola emango diote kalabaza bat...!

errefuxiatuak Iparraldetik uxatu?

Frantziako gobernuaren asmoa hortik doala zabaldu da Hegoaldeko prentsan azken aldian. Lau polizia espainolak, bahiketa-intento batean hain garbiki inplikaturik zeuden arren, libre uztean Mitterranden gobernuak Madrili gauzak zailegi behintzat ez jartzeko asmoa agertzen du. Iparraldean bizi diren errefuxiatuen bizimodua asko larritu da azken hilabeteetan bestalde. Bahiketa eta atentatu frustatuak ugari dira, eta pentsatzekoa da gertatu diren guztiak ere ez direla jendearentzat ezagunak.

Datu kezkarri bat: giza eskubideek Espainiako Estatuan jasaten dituzten erasoen kontrako erreakziorik ez da zabaltzen Europan.

CIA palestinarren artean

Amerikarrek Beiruten zuten enbajada txiita libanotarrek Alehertu zutenean CIAren egitura hankaz gora iraulita utzi dutela jakinerazi da joan den astean prentsan. Baina baita gehiago ere. Alegia, palestinoen arteko burrukekin Erdi Ekialdeko egoeraz ongi informaturik egoteko zuten sarea ia erabat deuseztu zela. Palestinarren buruzagien artean ere informazio iturri aberatsa zuelako CIAk.

Berri agentzien menpean gaudenoi egia osoa jakitea ez zaigu batere errez gertatzen. Baina zerbait egon behar du Palestinarren burruka hain gogorren atzean.

Sozialdemokratak sozialistak baino ezkerrerago

Europako iparaldeko sozialistak hegoaldekoak baino moderatuago izatearen ospea zuten aspalditik. Mitterrand, Papadopoulos eta Felipe Gonzalez kontsideratzen ziren Internacional sozialistaren ezker hegala.

Orain aldiz, OTAN barruan euromisilen arazoa prantatu denean, erlazioa irauli. Euromisilen kontra gogorrenik sozialdemokrata aleman eta nordikoak eta laborista ingelesak ageri dira. Defendatzaile sutsuenak aldiz sozialista italiar, frantses eta espainiarrak. Arrazoiak azken hauek beren ekonomian USArekiko daukaten dependentzia gero eta haundiagoa litzateke batzuen eritziz, nordikoek autonomia gehiago dutelarik.

Amanita Phalloides, hilkorraren antidotoaren buloa

J. ERREKONDO

Aurreko astean perretxikuzaleok berri harrigarri bat irakurtzen genuen egunkarietan, Frantziako doktore batek Amanita phalloides-en pozoidura sendatzeko botika bat bilatu eta gainera azken hamar urteotan bere efikazia frogatua omen du. Doktore hau, ARANZADI elkarteak antolatutako «Mikologi Jardunaldietara» etorri zen eta hauek atzeratu zirela eta berriro azalduko omen da Donostia aldera.

Buloa aipatu dudanez hau zertxobait argitu nahi nuke.

Batetik Hilkor-aren pozoidura prozesua zabalduko dut. Perretxiko honek hiru produkto pozoitzaile ditu: FALOINA, FALOIDINA eta AMANITINA (hau bere hiru eratan alfa, beta eta gamma). Faloina beroaren bidez deuseztatzen da, baina beste biek bai beroa eta bai hesteetako enzimen atakeak ez die efektorik egiten, honela Hilkorra jaten dugunean bi pozoidura ezberdin jasaten ditugu. **Faloidinarena:** 8 eta 16 ordu tartean azaldu eta 2 egunez irauten duena, odolezko diarreak, gonbitolarri handiak, hotzikarak eta abar azalduaz. **Amanitinarena:** 3. eta 5. egunen artean

azaltzen da eta ordurako gorputzaren zikloan zeharo hedatu da, gibelako zelula asko hautsi eta girtzurdinak ere atakatu dituelarik. Amanitinaren zikloa honela osatzen da gure gorputzean: Hesteetatik odolak xurgatzen du, zuzenean gibelera doalarik, hemen zelula hausten hasten da, eta gibelaren defenditzeko besikulak bere bilis-a bidaltzen du beregana toxikoa erekarriaz, baina besikulatik irteera bakarra hesteetara da, hemendik odolak berxurgatzen duelarik gibelaruntz. Honela gibela nahiko izorratu denean gorputz guzira hedatzen da zuzenean odolaren bitartez, giltzurdinak atakatu eta gero han ere ez baita garbitzen. Toxikoaren eraginik garrantzitsuenak hauek dira: odolean glukosa eta proteina kontzentrazioa jeistea, hotzika-

rak, pultsoa aldatzea, kapilare txikietan eta miokardioan ere min handia egiten du, bihotza gelditu daitekeelarik.

Gure doktorè «dottore» honek dienez hiru gauza erabiltzen ditu pozoidura honen aurka ABIOCINE, ERCEFURIL 200 eta C VITAMINA. Abiocine hori **Estreptomizina** da, eta Ercefuril 200 hori **200mgr. Nifuroxazona** besterik ez da, hau da, biak hesteetako antiseptiko edo infekzioen aurkakoak besterik ez dira, hau da bizidun batek eragindako diarreak bakarrik sendatzen dituzte. Ikusten dugunez toxikoaren aurka jokatu duen botikarik ez du erabiltzen, eta are gutxiago hesteetatik kanpo, gorputz guzira zabaldu denean.

Eta, azkeneko hamar urteotan frogatu duen hain gauza garrantzitsua zientzi munduan ere ez zabaltzea oso susmogarria da. Ea ARANZADIren «Mikologia Jardunaldietan» bulo honetaz zerbait argitzen zaigun, eta bada ezpada ere phalloides-rik ez jan. Perretxiku honek 0'2-0'4 mgr. amanitina ditu gramoko, eta pertsona bat hiltzeko, gure kiloko 0'1 mgr. amanitina besterik ez da behar...

Consuelo Gomez, tapizgilea

BURUA ETA ESKUAK EDERTASUNA SORTZEN

+ Denbora luzea pasako da geure ideiei jarraitzeko behar dugun indarra bildu baino lehen - (Oswald Spengler: La decadencia de Occidente)
Consuelo, Corin, Gloria eta Lori-ri

Koldo SAN JULIAN

ARGIA Aldizkariaren zuzendari jauna, agur:

Aldizkari horren Azaroaren 13.eko alean (992-993 zen.), **Koldo San Julianek**, Consuelo Gomez tapizgileari buruzko artikulua bat idatzi zuen «Burua eta eskuak edertasuna sortzen» izenburupean. Ez dugu zer esan haundirik artikuluaaren mamiari dagokionez, izan ere bat bait gatz komentariak Consuelo Gomezen tapizei emaniko adjetibo eta iritzi ia guztiekin, artista honen obra ezaguna dugu eta bere kalitatea miretsi izan bait dugu lehenago ere.

Karta honen helburua besterik da; artikulua horren bukaera OHAR bat agertzen da, ohar dohakabe bat, topi-

koz beterikoa. Zera dio bertan: «lotsatzeko modukoa da Diputazio, Euskaralari eta Udaletxeko kultur sailek ez diezaioten komentatzen ahalagindu garen obrei laguntza ekonomikorik eskaini. Baina hauek dira ipurdia sillan itsatsitako gizartearen partaideak».

Horri buruz hauxe argitu nahi dugu Diputazio honen kultur departamentuaren izenean:

— 1982. Abuztuaren 19an, Consuelo Gomez «Tapices Uli» taldearen sortzaileari, talde hori aurrera atera ahal izateko, 400.000.- peztako dirulaguntza eman zitzaioela, era berean Consuelo Gomezen tapiz bat etxe honetara ekartzeko konpromisuarekin batera.

— 1983. urte honetan, maiatzaren 19an eta Azaroaren 17an Diputazio honekin bi kontratu izenpetu ditu, tapizgintzarako lau ikastaro antolatzeke (diruz, 300.000 peztan, gutxi gorabehera).

Ikus dezakezuenenez Departamentu honen eta Consuelo Gomezen arteko kolaboraketa nahiko hestua da beraz. Ekintza hauek, artearen alorrean departamentu hau aurrera eramaten saiatzen den eginkizunen artean sartzen dira, Gipuzkoa mailan artelanean ari diren pertsona eta elkarteetara laguntzeko daramagun dinamikan.

Bukatzeko zera adierazi nahi dugu, ohar horretan agerturiko iritziak eta horien antzekoak, erabat anakronikoak gertatzen direla gaur egun, alegia, gure herriko estamenduetan urte askotan zehar nabari izan den gelditasuna bere azkenera iritsi dela, eta ez gaita «ipurdia sillan itsatsitako gizartearen partaideak».

Hurrengo batetarako hobeto informatuko zaretelakoan eta topiko horietan ez erortzeko eskatuz agurtzen zaituztegu.

Imanol Murua Arregi Kultur Departamentuko Diputatu Forala

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

IZEN DEITURAK

Helbidea

Herria

Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala

Zenbakia

SINADURA

ARGIA astekaria
Ramonenea etxea, behean.
Virgen del Carmen, z/g

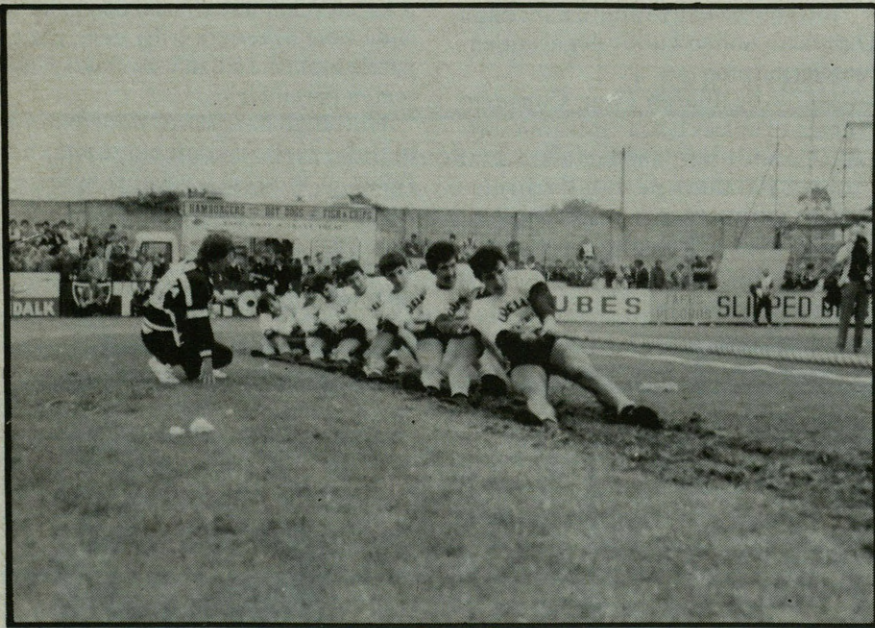
Donostia (12)
T. 28 33 99

Geure-geurea zelakoan,
nazioartekoa suertatu

SOKATIRAREN HISTORIA

LABURRA

Jon TAPIA
JAUREGI

Nuarbetarrak, beren indar bateratuarekin, Europako Txapela bereganatzen

Hasteko esan behar, egun sokatira bezala ezagutzen dugun kirol hau, historian zehar beste zenbait modutara jokatu izan dela, gaurko araudia ez dela betikoa izan, alegia.

Lehenengo aztarnak aurkitzeko nahiko atzera itzuli beharko genuke, izan ere, aintzinako kirol mota honen irudikapena 2.500 urte K.A., sokarik gabe, Egiptoko hormetan grabatua

azaltzen baita gaur oraindik ikus daiteken bezala.

Geroxeago eta behin berriro, beren sustraiak galdurik ditugun zenbait herriren ohituretan agertzen zaigu; ontasuna eta gaiztotasunaren arteko burruka biziaren zantzu bezala, edota, baita eguraldia eta uztarengan zuzenki eragina duen aztikeria bat bezala ere.

K.A. 500 urte inguruan kirol honek burua azaltzen du aintzinako Joku Olinpikoetako seaska izan zen Grezian.

XII. mendean berriz, Txinako Emperadoreen jauregietako jokoetan ageri da. Hemen aipatu beharra dago garaiko sokaren forma nahiko bitxia zela, izan ere, soka nagusi bat erabili ohi zuten, gero honek alde bakoitzean beste zenbait soka-mutur ezberdin zituelarik.

XV eta XVI. mendeetan Frantzia eta Ingalaterrako txapelketetan agertzen zaigu. Garai hartako tiratzeko arauak gaur erabiltzen direnaren antzekoak ziren, hau da, parte hartzen zuten bi ekipoak pisu bereko gizon gaztez osatuak zeuden.

XIX. mendearen bukaerara gatozlarik, han eta hemen erruz hedatzen dira kirol-elkarte eta federazioak. Garai honetako saioetan, korrika, pisu-jaurtiketa eta saltoa egiten dira sokatiraz aparte. Honeraino etorrita ere, tiratzeko arauak ez dira bateratuak herri guztietan.

Sokatira saioak Europa mailan Baron Pierre de Coubertin frantsezaren eskutik antolatuak gertatzen direnean berpizten da Olinpiadetako mugimendua. Hala ta guztiz ere, 1920ko

Olinpiadetan joku gehiegi edo, gainezka xamar zegoela programa eta, Nazioarteko Olinpi-Batzordeak, «IOC» delakoak, kirol-motak gutxitzea erabakitzen du. Soka-tira izan zen, hain zuzen, baztertuetariko bat.

Soka-tira Olinpiadetako egitarauetatik ezkutatzearekin batera galtzen da konpetizio internazionalak jokatzeko aukera, baina geroztik, Nazioarteko Soka-tira Elkartea sortzen delarik, berriro gogoia eta beharra indartzen da poliki-poliki.

1960an Ingalaterrako Sokatira Elkarteko Mr. George Hutton-ek, Sueziako Elkartekoa den Mr. Rudolf Ullmark-ekin batera, ematen ditu nazioarteko federazioa sortu ahal izateko lehen pausoak.

1964an Baltikoko Jokoetan izan zen, hain zuzen, Federazio berri honen lehenengo bilera edo elkar-hartzea, bertan lau naziok parte hartuz: Ingalaterra, Suezia, Holanda eta Dinamarka.

Fugi A. Fuch-en zuzendaritzapean, «TWIF», hau da, Nazioarteko Soka-tira Federazioa hasten da kirol hau internazional mailan bultzatzen.

Gaur egun Federazio hau «General Association of International Sports Federation» delakoaren barruan erabateko partaidea da eta mundu guztian du bere errepresentazioa.

Pisua eta indarra, denen artean edo bakarka, luzetara edo okerka, zapatila edo abarka, hori zen lehenengo erako tiraka.

MAISU GINELAKOAN IKASLE BILAKATU

Lehen australiar aizkolariekin bezala, zartako ederra hartu dugu oraingo honetan ere sokatira geure geurea eta hemengo kontua bakarrik zela uste genuenok.

Izan ere, egia esan behar bada azken urteotan euskal sokatiralariak zer-ikasiaz izan dute hortik zehar Europa aldeko zenbait herritan. Suiza, Ingalaterra, Gales, Irlanda, Suezia, Holanda eta Eskozia izango lirateke gaur egun sokatira hedatuena eta aurreratuena duten herritako batzuek; honi erantsi aurtengo azken Europa mailako Sokatira Txapelketan Israeldik ere azaldu zirela eta emakumeetan berriz Ameriketatik bertatik ere bai. Mutrikutarrek zein Nuarbetarrek ikasketa ederrik hartu eta jaso dute, bestela, azken Abuztuko Hego Irlandako emaitzak lekuko.

Irakasketa hauek sokatiraren era-

bateko berriztatzean dautza, hau da, lehen abarkaz harri gainean eta prestakuntzarik onena bezperako txuleta edota saku ederra izatea bazen ere, orain bada besterik. Gaur egun beste edozein kirolek eskatzen duen bezala preparazio bereziago bat egin ohi da; lurrean tiratzen da, honetarako behar diren oinetako aproposak erabiliz, azken finean beste erabateko tira aldiak egin ohi bait dira.

Hemen dugun txarrena, sokatiralariak behin baino gehiagotan aitortua, konpetiziorik eza da. Honetan alde handia kentzen digute goian aipaturiko herriok. Adibide gisa esango bagenu Azken Txapelketa horre-

tan Irlanda, berak bakarrik, 42 ekipo aurkeztu zituela pisu txikirako, hau da, 560 kg-tarako nehikoa esanda dago.

Beraz hauek badute aukera hemen ez bezala, beti ere entrena-saioak egin ondoren beren indarrak eta taktikak elkarren lehian neurtzeko eta hobetzeko.

Guzti hau honela eta, aurrerantzean 1985erako Europako Txapelketa Euskadin egiteko asmoa baldin bada bidezkoa izango litzateke ordurako, orain artekoan Mutriku eta Nuarbetarrekin esker batipat lortu izan den mailari erantzutea.

Honetarako Federazio Kirol Elkartek eta besteren batzuk badute zer eginik, sokatiralariari behar duen babes eta laguntza emanez eta, nola ez, kanpokoekin harremanak gehiagotuz.

Atsotitzak eta atsotitzen biltzaileak

Euskal Herria, euskaraz egiten duen herria, beti izadiaren ispilua izan da, eta euskara izadiak egindako doinu, zarata, orro eta oihuen imitazio onena. Honela eta izadia eta bizitza beraren obserbaziotik aterako ziren seguraski gure lehenengo esaera zaharrak edo atsotitzak. Eta atsotitz hauetan gure herriaren filosofia zein eta nolakoa den txit ongi ikus daiteke. Bainan nondik datorkie «atsotitz» izena?. Oso ziur ezin da deus esan, baina dirudienez, gure atsoek zuten eta duten hola-ko esaerak kaleratzeko zaletasun haunditik dator.

Atsotitzak oso ugari dira gure artean, eta batez ere gure baserritarren artean... eta gaur egun, industrializazioaren nortasunik eta sustrairik gabeko garai honetan, bizi bizirik dira oraindik. Batzuk ahoz aho iritsi zaizkigu, beste asko berri, idazle trebe batzuen eskutik. Ikus ditzagun horietako batzuek nortu izan diren.

Esteban Garibai

Garibai Gipuzkoako Arrasaten jaio zen 1533. urtean, txiki txikitatik ikasketen munduan sarturik, etxetik kanpo ibili behar izan zuen. Oinartiko Unibertsitatea lehenbizi, gero Gasteiz, eta Santo Domingo de la Calzada azkenik, izan ziren ikasketak erabili zituen ikasle txiki nagusienak.

1556. urtean Arrasaten ezkondu zen, eta han bertan hasiera eman zien bere lan historikoei. Geroxeago Portugal eta Espainian zehar egindako ibilaldian nahiko textu eta agiri zaharrak topatu zituen bere idazlanei bukaera eder bat emateko. 1556. urtean Beljikan ateratu zuen bere liburu ospetsua, segituan salgai ipiniz. Bere

lan gehienak erdaraz izanik badu ere atsotitzen bilduma polit bat euskaraz idatzita, eta haxe da euskal literaturan ezagutzen den lehenengo atsotitzen bilduma. Atsotitzak edo erretratuak Bizkaiko euskaraz daude nahiz eta gipuzkoar usaina eraman batzutan. Atsotitz batzuk oso kultistak dira, askotan erdal atsotitzen itzulpen hutsa direlako. Baina gehienetan euskal jatorrizko esaerak dira, eta gaur egun oso egokiak izan daitezke XVI. mendeko bizkaieraren joserak jatorra ezagutzeko.

- Goiz saltsa otsa, berandu bazkaria.

- Usteak, alde erdia ustel.

- Atean uso, etxean otso.

- Adiskide bako bizitzea, auzo bako heriotzea.

Arnaut Oihenarte

Zuberoako hiruburuan jaio zen, Maulen hain zuzen, 1592.ko abuztuaren 7an. Bere aita legegizona zen eta gainera Erregearen Ordezkarria. Bere ama Etxarte zen. Eta berak ere 1612.an Bordeleko Unibertsitatean Le-

gediako Lizentziatura ateratu zuen.

1623.etik 1629ra gutxienez, Zuberoako Sindikoa izan zen, hau da Zuberoako buruzagi nagusia. 1627.an Donapaleuko Joana Erdoikorekin ezkondu zen. Ezkondu ondoren, Donapaleun finkatu zen, aberats eta ohoretsu (bere andrea aberats eta noblea bait zen), eta Nafarroako Parlamentuko legegizon bezala onartu zuten. Bere emaztea 1653. urtean hil zen eta bera 1667. urtean.

Euskal literaturan fama-tua da hiru ezaugarri hauen-gatik: lehenengo idazle sekularra delako, bigarren atsotitzen bilduma egin zuelako, eta berak gaur zuberoraz ezagutzen den lehenengo liburua idatzi zuelako.

- Geroa alferraren leloa.

- Ganihet ber batek debaka ogia eta erbia.

- Lan lasterra, lan alferra.

- Jainkoari otoi eginez, eta beharrari eginez.

- Habia egin deneko, xoria hil.

Lope Martinez Isasti

XVII. mendeko historialari ospetsua. Gipuzkoako Lezo herrixkan jaioa. Bere kondaira liburu baten barruan, eta Lezon hitzegiten nafarreraz idatzita, atsotitzen laburpen eder bat eskeini zigun. Bere bizitzaz ez dugu askorik ezagutzen.

- Haitzean jaioa, haitzera nahia.

- Alaba geizki ezkondu, etxera bihur.

- Alferrik nekatu baino hobe da geldirik egon.

- Amorezko ezkontzea, dolorezko bizitzea.

- Amuarraina amutik, eta antxumea larrutik.

- Haritz eroriari orok egur.

- Asko daki zaharrak, erakutsi beharrak.

- Aukeratzen maukera, azkenean okerra.

- Balizko olak, burni gutxi.

- Begiak buruan jakintsuak, eta eroak oinetan.

- Behiak on du larrea, hobeago jabea.

- Buztana lastozkoa duena, suaren bildur.

- Kartari karta, eta buruari burnia.

- Zura beherago, harra barrenago.

- Erle joanak ez tirik ez.

- Herri bakoitzak bere legea, etxe bakoitzak bere ohitura.

- Pakea ez da diruz erositia.

- Gaizki jan eta gaizki lan.

- Ogi gogorrari, hagina zorrotz.

- Orogen erdia, otsoak jan.

Eta amaitzeko zer Patri Urkizuk bere artikulu batean esaten duena baino hobeago: «Atsotitz hauetatik batzuk oraindik entzuten dira, beste asko iadanik, tamalez, galduak dira. Ez dezagun, bada, gure arbasoengandik datorkigun jakite hura galdu. Herri filosofiarren gordailu diren bitxi eder hauek berriro gogora ditzagun».

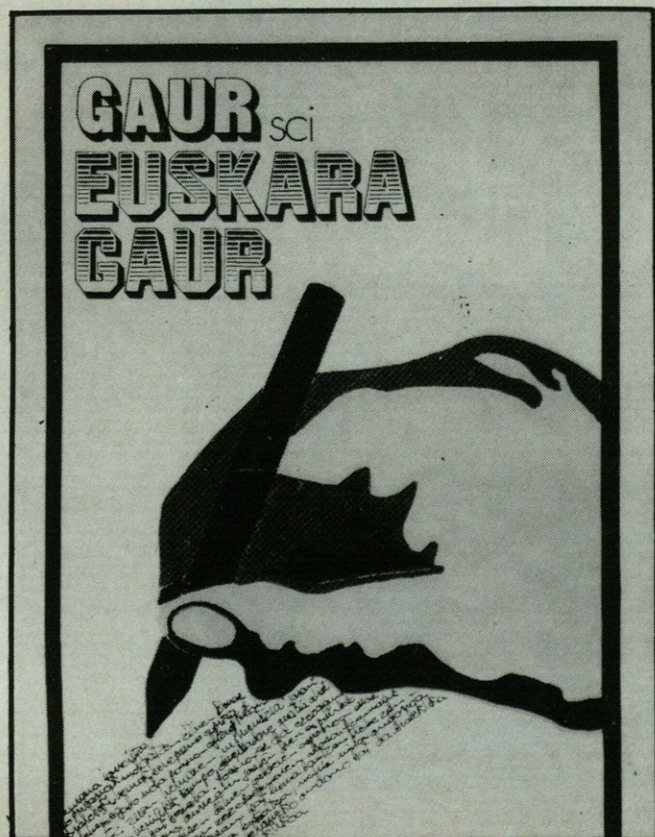
**Karlox
BARRENTSORO**

EUSKARARI BURUZKO INKESTAK

Luis NUÑEZ

Zorionez euskararen sozio-hizkuntzalaritza aurrera doa. Zortzi dira gutxienez dagoeneko konta ditzakegun zenbatasunezko azterketak, hau da, euskaldungoa eta euskararekiko jarrera zenbakiz neurtu nahi dituzten ikerlanak.

Hurrengo artikulotan argitara emana den azkena, Ruiz Olabuenagarena alegia, aurkeztu eta komentatuko dut. Gaurkoan, gai honetaz interesatua den irakurleari orain arte bildu zaigun bibliografiatxoa azalduko diot.

Bibliografia hau jadanik ezagutzen baduzue, edota liburuotako batzuk zuen biblioteca hornitzen badute ere, horren sistematizazioa alferrikakoa izango ez delakoan, ondoan dagoen koadroari begirada emaiogu. Koadroan aipatzen diren libururik batere ez dago agortua.

Pedro de Yrizar

Pedro de Yrizaren lana Euskal Herri osoa aztertzen duen bakarra da. Bere helburu soila euskaldunen kopurua orokorki eta herriz herri ezagutzea zen.

Zoritxarrez haren azterketa, Euskadi osoari begira, ez du inork oraindik gainditu: zoritxarrez, harrezkero hamairu urte igaro baitira, eta euri gehiegi erori; eta zoritxarrez, berak erabilitako metodologiaren hutsuneak bete eta konpentsatu behar zirelako.

Metodologia horren ardatza herri bakoitzaren erretoreari bertako euskaldunen kopurua galdetzea besterik ez zen. Horrek duen meritoaz gain, egileak zuen dirulaguntzarik eza hutsiz.

Georges Viers

Georges Viers Iparraldeko irakasleak maisuen bidez 243 inkesta bete zituen 1975ean: inkesta bakoitza famili bati zegokion eta horrela 1.340 Iparraldeko pertsonak aztertuak izan ziren. Ikertutako herriak 13 ziren (4 Lapurdin, 7 Nafarroa Beherean eta 2 Zuberoan) eta herri horien populazioaren 12ra heltzen zen muestra hori (Ustaritzen 5era jaitsiz eta Amorotsen 30era igoz).

Kaso honetan ere inkestak eskasak gertatu dira. Eta ateratako ondorioak (egilearen buruarenak, ez inkestenak) antieuskalduntzat jo daitezke.

Dena dela, azterketa honetatik bi argitalpen izan dira. Bata, aipamen oso laburra, G. Viersen «Pour un Pays Basque heureux» liburu barruan. Eta bestea, luzeagoa eta interesgarriagoa, Bordelako neska euskaltzale atsegin batek bidali zidan; fotokopiak ziren, eta aldizkari batetik hartuak, baina ez dakit zein aldizkaritik.

Eusko Jaurlaritzaz

Eusko Jaurlaritzaren zuzendaritzapean egin azken erroldan (padrón) Baskongadetako euskaldunen kopurua kalkulatu zen: zenbat pertsonak euskaraz ulertu, mintzatu, irakurri eta idatzi egiten dute. Eusko Jaurlaritzak hurrengo liburu batean emaitzak argitaratuko dizkigula agindu du baina tamalez ez daude oraindik kalean.

Errolda honen ezagutzen ditugun azalpen bakarrak hauek dira:

1.— Ruiz Olabuenagaren azterketak (Jakin 26/27) erroldaren zifra nagusiak —herrialdeka eta eskualdeka— ematen ditu, eta beraz nire hurrengo artikuluan komentatuko ditut.

2.— Beherago aipatzen dugun SIA-DECOn azken lanaren txosten batean ere Gipuzkoako emaitzak aztertzen dira eskualdeka.

3.— Herriz herriko euskaldunen portzentaia «Euskadi 1983» urtekarian agertzen da.

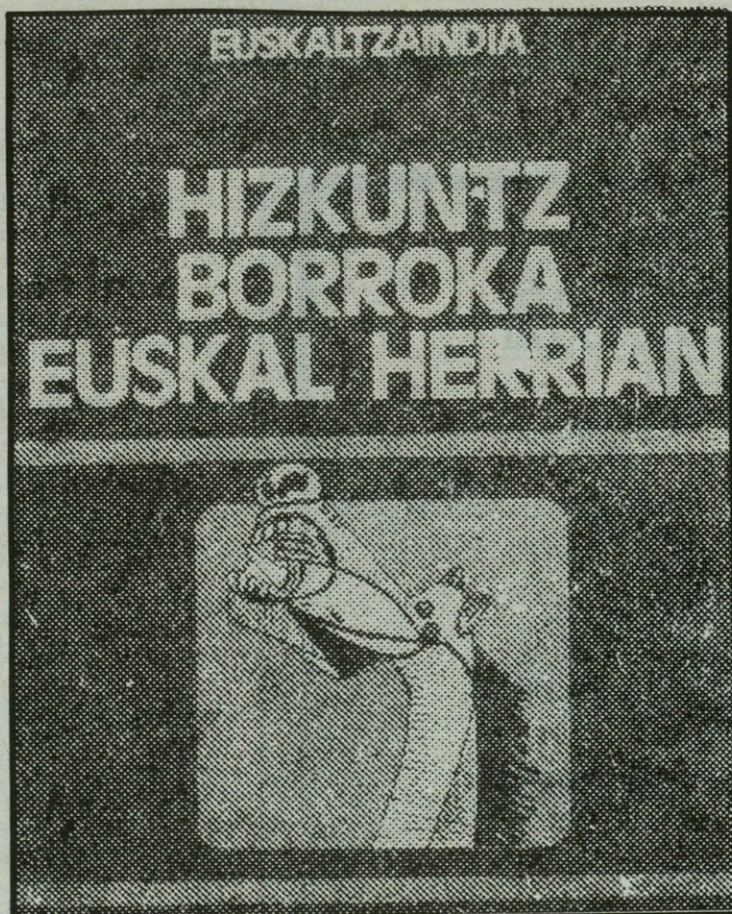
Ruiz Olabuenaga

Ruiz Olabuenagaren ikerketan erabili inkesten numeroa altua da, ona: 3.244. Behingoz, finantzari berriak azterketa garestiagoa gomendatu du.

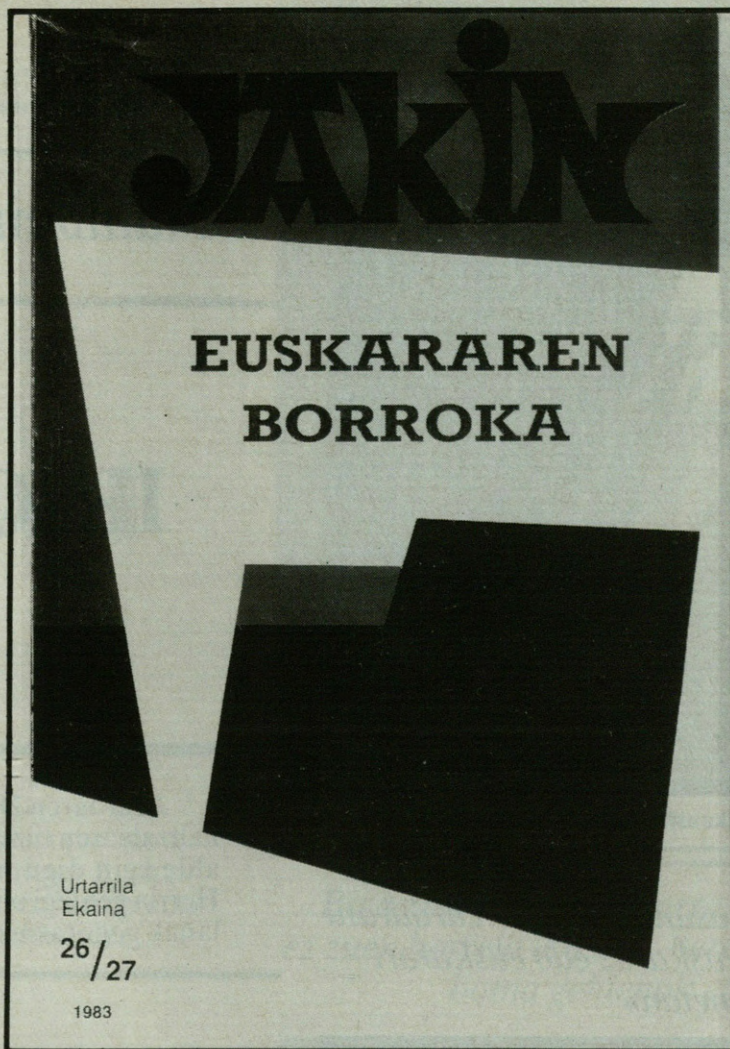
Lan horren lehen zatia, erdaraz eta bi orrialdez, EGINEK aurkeztu zuen, 83-IV-7an. Lehen zati hori osoa Jakinek, 26/27 alean, aurtengo ekainean kaleratu zuen. Eta azkenean zati bera erdaraz («La lucha del euskara») eta euskaraz («Euskararen borroka», Eginen aipatua, 83-X-30ean) Eusko Jaurlaritzak urrian argitaratu zuen.

Euskaraz jadanik Jakinen publikatua zelarik, ez dugu ulertzen zergatik Eusko Jaurlaritzak beste euskarazko argitalpena egin duen. Diru publikoak bultzatu behar duena euskara da eta ez euskararen teatroa.

Eusko Jaurlaritzaren edizioaren hitzaurrean Ruiz Olabuenagak dienez, argitaratutako hau ikerketaren lehen zatia besterik ez da, hurrengo batetara gai hauek uzten baititu: euskararen erabilpena, ikastea eta euskaratik erdararako eta alderantzizko igarotzea.

«Hizkuntz borroka Euskal Herrian», 1979.

«Jakín 26/27», 1983.

Siadeko Bi

SIADecok azkenik, bigarren ikerlan batean dihardu, Gipuzkoa mailan oraingoan. Enkargoa Diputaziotik datorkio eta helburua herrialde honetako euskararen normalizaziorako plangintza da. Lehen fasetzat aurtengo otsailean Gipuzkoako erroldaren azalpena eta azterketa aurkeztu zuten txosten batean, zenbakiz beteriko beste txostentxo gehigarria izanik. Eginetik fase eta aurkezpen hori 83-II-20an azaldu zuten.

Bigarren fasea —euskararen erabilpen erreala Gipuzkoan— iazko azaroan anuntziatu zuten (Egin, 82-XI-16) eta estudioa oraingoz bukatzeko dago. Lehen fasearen txostenean agindu zuten bezala, zorionez eta behingoz, udalez udal ere emango dituzte datoak.

SIADecoren bigarren fase hori oso interesgarria gertatuko delakoan gaude, nahiz eta orain arte SIADecok ez zuten **ulertu** ere egin «Euskara gaur» liburuan eta beste azterketetan euskararen erabilpenari buruz ematen zen informazioa («Estudio socio-linguístico del euskara», tomo preliminar, orr. 73 eta 74; tomo V, orr. 191, 192 eta 210. «hizkuntz borroka Euskal Herrian», orr. 16, azken le-roak).

Hurrengoan, bada, Ruiz Olabuenagaren azterketaren komentarioa.

EUSKARARI BURUZKO INKESTAK

Inkestaren urtea	Ikertzailea	Finantzaria	Esparrua	Helburua	Zenbat inkesta	Argitalpena
1967	L. Nuñez	60 enpresa	Gipuzkoa	maisuen jarrera	849	“Así está la E.Primaria”, 1969
1970	L. Nuñez	gabe	Gipuzkoa	konta.eta jarr.	2.002	“Euskara gaur”, 1971
1970	P. de Yrizar	gabe	E.Her.osoa	hitunen kopur.	estimaz.	Bol. RSVAP, 1973
1975	SIADeco	Ca.Lab.Pop.	Hego E.Her.	konta.eta jarr.	424	“Hizkuntz borrh. E.Herrian”, 1979
1975	Geor. Viers	gabe	Ipar E.Her.	konta.eta jarr.	243	“Pour un P.Basque heureux”, 197
1981	E. Jaurilaritza	E. Jaurilar.	Baskong.	kontaketa	errolda	oraindik ez
ez dio	Ruiz Olabuenaga	E. Jaurilar.	Baskong.	konta.eta jarr.	3.244	Jakín 26/27, 1983
1983	SIADeco	Gip. Diput.	Gipuzkoa	erabilpena	kontake.	oraindik ez

Lan tipi sakabanatuak ugari utzi dizkigu, horietako asko, euskaraz eta gazteleraz.

«Ingurukoengan euskaltzaletasuna zabaltzen arduratu zen, eta gaztetxo hasi zen euskaraz edo euskarari buruzko lanetan»

Idazle eta euskaltzale iturriak

Irigaraytarak instituzio bat izan dira nafar euskaltzaleen artean. Pablo Fermin Irigaray Goizueta (1869-1949) zen lehena, Iruñeko auriztar mediku ospetsua. «Larreko» izenordez euskal idazleen artean nabarmenduko zena. **Prosistas navarros** (1958) deritzan elebidun liburuan bilduak daude bere lanik garrantzitsuenak. P.F. Irigaray, **Buruxkak** liburuaren egile zen J. Etxeparekin batean, medikuntza gaiak euskaraz idatzi dituztenetako guti horietakoa genuen. Beraz, Aingeruk etxetik zuen maisu egokia, eta bere semeak ere bide beretik hezitzen ahalegindu zen.

Etxea euskararen eskola ez da beti gertatzen, zoritxarrez, euskaldunon familietan. Baina, Aingeruren kasoan bera izan da aitaren oinordeko, bai medikuntza eta baita euskalaritzan ere. Bere lanak, euskaraz eta gazteleraz, liburuetan ez ezik aldizkarietan sakabanaturik aurkituko ditugu. Eta ez da tipia izan bere emaitza. Apat-Etxebarne izen goitia maiz era-

bili zuen. Baita ere, inoiz, «Irular» izenpetuz ere argitaratu zituen.

J. Bilbaoren **Eusko-Bibliographia**-n leku zabala hartzen dute bere lanek, IV. tomoaren 418-419 orrialdeak eta IX. tomoko 580-581.

Beran jaioa zen 1898ko martxoaren lehen. Bere medikuntza ikasketak Barcelona, Paris eta Freiburg-en osatu zituen. Euskarak, eta bereziki Nafarroako euskarak oso kezkatua zen. Min hori barnean zeraman estudiante garaian ere. Justo Garate bergararra dugu horren lekuko eta euskaltzaletasunaren hasiera haietan ez zion guti zor, Justok dionez.

Ingurukoengan euskaltzaletasuna zabaltzen arduratu zena, gaztetxo hasi zen euskaraz edo euskarari buruzko lanetan, bere ogibidezkoa bete ondorean, urterik urte hil arteraino jarraitzeko. Adibidez, 1932an **RIE**ven argitaratu zuen Ezkabarten aurkitutako udal agiria euskaraz (bereziki, Ezkabarteko Zildoz-en), 1773koa, zenbait oharrekin argitaraziz hasi zen. Handik laster argitaratu zituen Erron-

Nafar euskararen

AING IRIGARAY ZAI

Azaroaren 28an eraman zuen euskaltzalearen bizia. Nafarroako euskararen alde egin digu horrela, egunorok Herria gehiegi ohartu gaberik. Baina lanak gogoratzea merezi du pixka bat.

kariko Eguberri kantak **Anuario de Eusko Folklore**-n (1933). Baina ordu-rako hasia zuen bere bizitzan zehar burutuko zuen lanik interesgarriena, Nafarroako euskararen geografia historian zehar. Lehen lana 1933ko Nafarroako euskararen egoera aztertuz Euskararen Adiskideak elkartearen memorian, gero **RIE**ven jarraituz 1935ean.

Gerra aurreko garai hartan **RIE** (Revista Internacional de Estudios Vascos) eta **Anuario de Eusko Folklore**-z gainera Donostiako **Yakintza**-n ere kolaboratzen zuen. **Gure Herria**, **Euskera** eta **Diario de Navarra**-n euskarara hutsen anitz artikulatu; baina bereziki **Egan**-en, bere sortzaile eta zuzendarietakoa zenez, 1953tik hil arte.

Oroit hiltzeaz, zuhur baduzu, Irigaraitarren epitafioa Nafarroako hiriburuko hilerrian, eta han behar zuen pausatu gure Aingeruk ere. Aspaldi zen erri eta aurtengo azaroaren 28an Donostian aurkitu zuen herioak eta egun berean eroan zuten Iruñera.

minez bizi zen

GERU Y ITZALI IGU

heriotzak Aingeru Irigaray eus-
karelaririk haundienetako batek
ko berrien zurrumbiloan Euskal
idazle Beratarren bizitza eta
haino gehiago ere, halafede.

Irigarayk etxetikako euskara zuen maite.

*«Batasunerantz jo beharra ikusten genuen. Aingeruk
ez zuen horrela ikusten; bere eritziak agertzen zizkigun
baina gehienok ez gentozen ados»*

Lanaren ildotik

Orotarik idatzi zuen bai euskaraz
eta bai gazteleraz, iker lanez, bilketaz,
sortuz, itzuliz eta zabalkundez. Ares-
tian aipatutako aldizkarietaz aparte, ai-
patzekoak dia **Principe de Viana, Fon-
tes Linguae Vasconum, Gure Herria,
Bol. de la R.S.V. Amigos del País** ere.
Eusko Ikaskuntzako kide zen gerrau-
rretik eta gainera euskaltzaina.

Lan tipi sakabanatuak ugari utzi
dizkigu, horietako asko euskaraz eta
gasteleraz. **Diario de Navarra**-n zabal-
kundez emanak. Baina gure barnera
begira ere egin zuen antzerako lanik.
Esate baterako, bera izan zen Gabriel
Arestiren balioz beste inor baino lehen
ohartu zena eta **El Bidasoa** eta **Egan**
aldizkarietan bere poesigintzaren be-
rri eman ere bai. Bestalde, E. Zubiri
«Manezaundi»-ren lanak ezagutarazi,
lehenik aldizkarietan eta gero berak
hain egoki paratu zuen **XX-garren
mendeko Nafarroako euskal idazla-
riak** (1958) deritzan liburuan.

Euskarari nolabaiteko laguntza es-

kainiz, X. Garmendiaren laguntzaz
preparatu zuen, J.M. Barandiaranen
bildumetatik, **Cuentos populares vas-
cos-Euskalerriko ipuñak** (1957). Ho-
rrez gainera, baita ere euskaraz ikasten
laguntzeko metodo bat, **Jostatuz,
mintzaira ikas** (1969). Eta F.
Michel-en liburutik, antzerako asmoz,
euskal kantak berezi zituen, frantze-
zeko itzulpena gasteleraz jarriak, bi
liburutan argitara emateko, hala dira
Poesías populares de los vasos (1962).

Euskaltzale bezala, Satrustegik ongi
zionez: «Gerra aurreko giroa bizi izan
zuen gizona zen... Herriaren aldeko
euskaltzale bezala bere sinisteak eta
jarrerak zituen eta ikuspegi horretatik
juzgatu zituen arazoak...» (Egin,
1983-XI-30). Egia esan, **Gure Herria**-n
(1959, urrikoa, 233-235 orri.) «Litera-
tur-euskararen inguruan» idazkian
bere aburuak era honetara agertu zi-
tuen: «Euskara izkiriatuaren batasu-
na, ezin da beraz erdietsi Euskaltzain-
diaren agindu edo gramatika baten
medioz, horiek denak ametsak direla-
kotz; bainan izkiriataileek asko egin

dezaketela nago, euskara idatziaren
desberdintasunak tipitzeko; gero eta
geiago edatuz izkiributan erdiko-es-
kuara edo erdiko molde bazalako
bat...».

Aburu horietan tinko zegoenari ez
zen erraza konpreniaraztea, handik
bederatzi urtera, ikastolen abiadurak
eta literaturgintzarenak idazkera ba-
teratzeko bideak errazten zituela,
idazle, andereño eta maisuak batasu-
naren normatiba eske zeudela irakas-
kintzaren testuek hala eskatzen zute-
lako. Bestalde, Euskal Herria ez zen
lehena, auto-bidez eta era askotako
komunika bidez, toki guzietako eus-
kaldunok elkarrengandik hurbilago
ginelako, medioen bultzadaz eta ha-
rremanen maiztasunez. Eta, orienta-
bide batzu markatu ezik, gure atzera-
pena handiagoa zitekean.

Etxetikako euskara zuen maite, de-
nok bezala, baina etxeetan aspalditik
sartu zen irratia eta laster sartuko zen
telebista. Eta, guk, horiek ezin egin
etxe bakoitzaren edo herri euskalki
bakoitzaren gisara. Guregan zetorren

pisu guzi horri eutsiko begenion, batasuneruntz jo beharra ikusten genuen. Berez ez zela erdiko biderik egingo eta bultzatu beharra zegoela. Hala ere, Aingeruk ez zuen horrela ikusten. Bere iritziak agertzen zizkigun baina gehienok ez gentozen ados.

Hori ordea, ezta batere harritzekoa, askoz geroago erabiliak dira era hortako zalantzak Eusko Jaurlaritzan bertan. Horrek ekarri zigun euskera-gintzako atzerapena; baina azkenetako ez dago beste biderik batua hautatzea baizik. Plangintza eta metodologiak berez eskatzen dituenak dira eta lehendik ere inor ez da ibili kapritxo.

Hala ere, bakoitzaren ikuspegiak errespetagarri dira. Ekintza guzietako hautsi-mautsiak dira horiek, edozein ekintzak berez dakartzanak, eta diferentzia tipi horiek garrantzi guti dute gure herrigintzan edo kulturgintzan; horregatik Aingerurena bezalako lanak goresgarriak dira; batez ere bere eritziak garaiz adierazi bai zituen.

Iker lanetan ordean, maizenik gatzeleraz idatzi zuen. Schuchardt-en **Primitiae Linguae Vasconum** (1947) alemanetik itzulia argitaratu zuen, eta aldizkarietan sakabanaturik zituen bere zenbait lanetan oinarriturik prestatu zuen **Noticias y viejos textos de «Lingua Navarrorum»** (1971).

«Irigarayk literatur profanoa maite zuen, uste baino horrelako lan gehiago zela eta gehiago baliatu behar gindezkeela»

Hizkuntzaren agiri zaharrak, Erdi-aroko izenak, eta antzerako gaiak kezkatzen zuten eta hortaz aurkime-nak eta ikerketak egina zen.

Literatur profanoa

Irigarayk literatur profanoa maite zuen, J. M. Barandiaran eta F. Michel-engandik jaso eta prestatu zituen lan haietan ere hori nabari da. Bere iritziz, eta arrazoi handiz gainera, euskal literaturan askok uste baino lan gehiago zen profano hortarik eta gehiago baliatu behar gindezke. Horrek ez zuen ukatzen Utergako Beriainen mezatarako liburuaren azterketa egitea, Enrike Zubiri-ren literatur lanak gogozko bazituen ere.

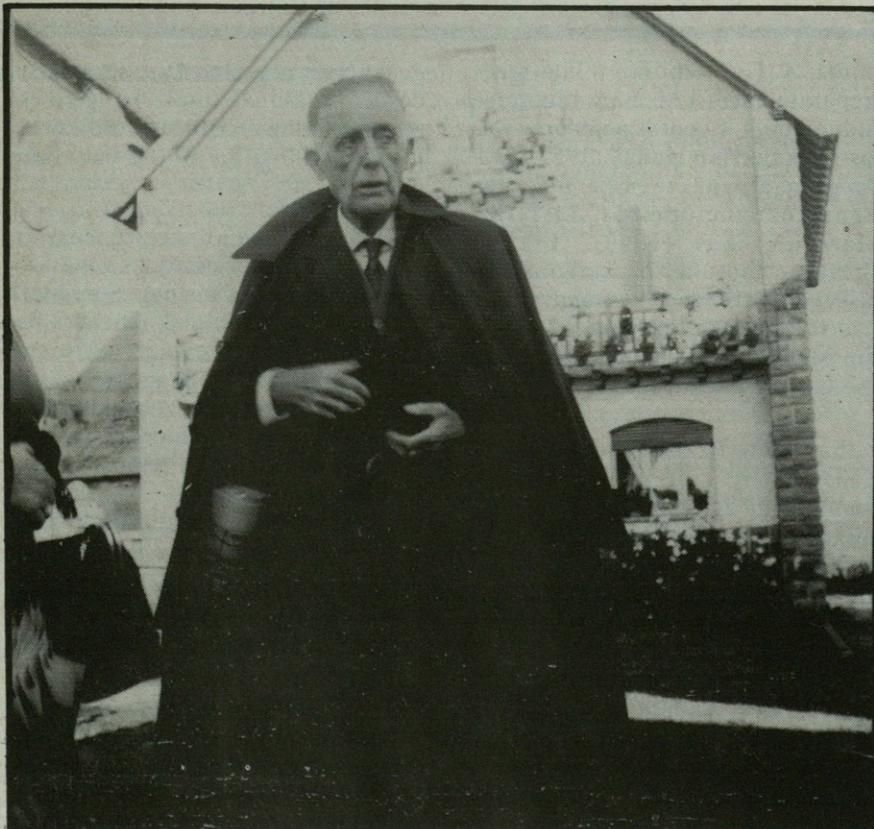
Gure artean behar haina zabaldu ez den lan bat, behar bada liburuxka bat osatzea merezi duena. A. Irigarayren «Esbozo crítico» edo «Esbozo biobibliográfico de Literatura euskara profana» da, XV. mendetik XX.era arte **Príncipe de Viana** aldizkariaren 98 eta 99 zenbakian. Lehenago ere zenbait gauza labor argiratuak zituen hortaz eta urte bete lehenago «Modismo del idioma vasco» aldizkari berean.

«Esbozo» horren sarreraz estilistika aldetik merezimenduak dituzten egileen aipamen berezia egiten du eta gaian sartzen da: Oinaz eta ganboar leinuen borroketakoak aipatuko ditu lehena, Zuberoako pastoral eta xaribariak gero. Herelle-k horien baliapenez eman zituen berriak ere jasoko dizkigu, bereziki pastoralaren plastika egitura agerraraziz eta gairik profanoen bidez. Ihauteriak ere beren lekua dute xaribariari loturik.

Bernat Detxeparegantik zenbait zati hautatu transkribatzen ditu eta argitasunerako oharak erantsi. Bere ondotik datoz beste zenbait autore: Oihenart, Joanes Etxeberri Sarakoa, Joan Antonio Mogel eta Iztueta. Gerroagokoak, XIX. mendean idatzi zuten oso labor eginen ditu aipamen soil soilak: Pascual Iturriaga, Otsobi, Artxu, Ulibarri eta abar. Ondorean Azkue eta Barandiaranen bildumetako aipamenak.

Baina, besteak beste, XVIII. mendeko Peñafloida kondeaz eta P. Barutiaren zenbait zatiz ahaztu zen nonbait. Baita ere Donostian joan zen mendearen azkenaldera piztu zen teatro mugimenduaz eta beren lanez. Horren ordez Bizkaiko herri antzerki soil bat aurkezten digu, Bonifazio Latxa-Agirrerren **Todos erribateko**z irri-antzerkia. Horrekin bukatuz.

G. Arestiren poesia inork baino lehen goresteak baino ziurrago 1953tik **Egan** aldizkarian bere ardura pean ateratu zuen «Naas-maas» sailak erakusten digu bere literatur profanoaren

Aingeru Irigaray Auritzen, 1972. urtean

alderako joera, aburuetan eta berriak ematean. Era berean, baita ere inolazko metodo edo erregela hertsiri loturarik gabe literatura libreki lantzea.

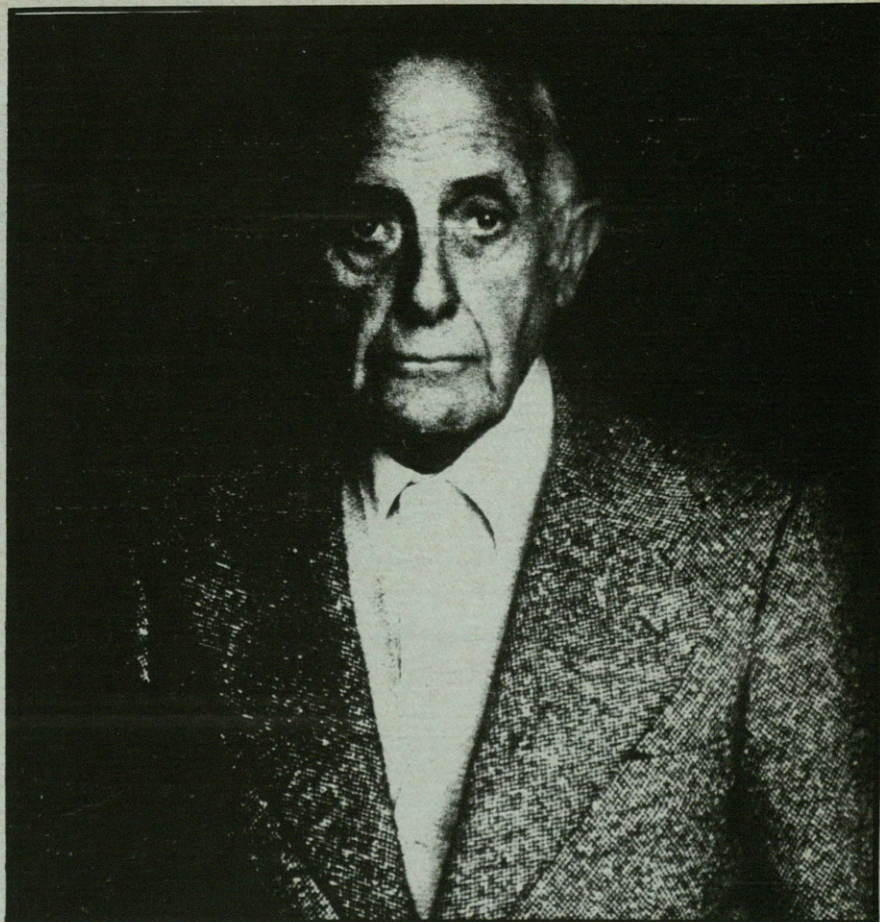
Nafar euskararen kezka

Min duenak hara mihia. Nafarra izatez ezta batere harritzekoa bertako euskarak historian zehar ezagutu duen galeraz min hartzea.

Irigarayk Nafarroaren euskalduntasun jatorra frogatu nahi zuen gure belaunaldiko nafar guzien aurrean, noizbait errege Naxerako Santxok izendatu zuen «Lingua Navarrorum» defendatu nahi zuen nafartarrak horren alde kontzientziatuz. Horregatik, gure mediku honek, inoiz loari eta urrengo ogibidezko laneri orduak kenduz, aski gazterik hasiko zuen Nafarroako erresuman euskararen diakronia aztertzen. Lehenik, 1933an, «Noticia histórica y estado actual del euskara en Navarra» titulatzeko lana aurkeztuko zuen Iruñeko **Memorial de la Sociedad Euskararen Adiskideak** gerragatik suntsituko zen aldizkarian. Hura, A. Irigarayren lanik hoberenetakoaren hasiera baizik ez zen. Era berean, «Documentos para la Geografía lingüística de Navarra», RIEV-en 1935ean.

Geroztik, Nafarroako euskarak, lekukotasun zehatzen bidez, bere egoera salatuz jarraituko zuen seme leiala izango zuen. Halakoak izango ziren **Euskera** aldizkariak bere abiadura berria hartzean, 1956. urtean, «Noticias del estado Lingüístico de Navarra en 1935» eta lau urte geroago «Nuevos testimonios de la lengua vascónica en Navarra», **Príncipe de Viana** aldizkarian. Lan guziotan zerbait gehitzen zuen historian zehar nahiz egoeraren berri ematean.

Bilketa eta azterketa guziokin, 1974. urtean liburu bat ere argitaratu zuen, maiz erabiltzen zuen izenordepean, A. Apat-Echebarne, **Una geografía diacrónica del euskara en Navarra** (Iruña, 1974). Lan horietan ohi zenez, maparik ere ez da falta mendeak

Aingerurentzat Nafarroa zen gure mina; Euskal Herriaren sustrai zen Nafarroa aurkitzen zuen eri.

zehar zer nolako atzeratze eta galerak izan dituen adieraziz. Gainera, oraingoan, herriz-herrizko zerrenda eta aurkibidez aberastua eta bibliografia osatu bat ere bai.

Hala ere, ez dut esango Nafar euskararen historia guzia zehatz biltzen duenik. Alde batetik, lan beraren jarraipiderako adierazpenak ber berak ematen ditu, baina bestalde, zenbait hutsune somatzen ditugu. Adibidez, L.P. Peña Santiagorekin «Estudio etnográfico del Valle de Urraul Alto» (Munibe, 1966) burutu nuenean **Diario de Navarra**-n gorazarrezko artikulua bat eskaini zuen, bertako euskararen aipamena ere eginaz, baina gero bere liburura jasotzea ahaztu zitzaion. Dena dela, gure Urraulgaineko azterketa harek L.L. Bonaparte printzearen

lanari zenbait ohar eta gehigarri egiteko aukera eman zidan eta «Sobre el euskara de Urraul Alto y el venerable P. Andoain» (**Euskera**, 1981) publikatu.

Lan berari jarraituz, oraindik dato osatuagoz beste lan bat burutzea zen bere gogo. Horregatik, **Fontes Linguae Vasconum** aldizkarian jarraituko zuen lehengo agirien gehigarri: «Tafalla era vascófona», 1977an argitaratuz eta «El Hospital Civil de Navarra y el euskara en el siglo XVII», 1982an.

A. Irigarayrentzat Nafarroa zen gure mina. Euskal Herriaren sustrai zen Nafarroa aurkitzen zuen eri. Aspalditik ikusten zuen medikuaren begi zoliak gaitz hori eta 1933an hasi zuen lana, bertako euskararen egoera aztertzen, aurrerantzean eten gabe jarraituko zuen bere bizitza guzian zehar eta etzuen jasoko etsipena baizik.

Hainbeste lan egin zuen gizonari oso ongi jarri zioten bere semeek, heriotza iragartzean, Etxahun Iruriren esaldia: «... ez bazintüdan hain maite üken oi ama Uskal-Herria».

Bai, maitasun baten eraginez gogo kementsua nabari.

«Irigarayk Nafarroaren euskalduntasun jatorra frogatu nahi zuen gure belaunaldiko nafar guzien aurrean»

TXOSTEN MAMITSU BAT

Hizkuntza zeltikoen gainbeheraren erakusgarri

Londres-en orain dela bi urte ospatu zen «Laugarren Munduko» I. Biltzarre Nagusiak ez zuen, nik uste, merezi zuen oihartzuna lortu. Etorkizunaren aintzindari gisa agertzen diren indarrak, ordea, hara bildu ziren: ekologistak, Bestelako Teknologiaren ordezkariak, baztertutako giza-multzoak oro, amerikatar indioak, nolanahiko nazio ukatuak.

Eta hauen artean, soma daitekeenez, herri zeltikoak ere joan ziren. Eta hauen guztien izenean (Cymru, Breizh, Alba eta Eire «askatu»ko herrien izenean, beraz) Elkarte Zeltikoak aurkeztu zuen bere Txostena.

Azkeneko «Carn» aldizkariak argitaratu berria (ik. 1983-ko Udan agertutako 42. zenb., 24 orri.), interes handia du guretzat; hizkuntza zeltikoen gainbehera beldurgarria ikusirik eta kezaturik, inor gutxik hitz egin baitezake gaur hobeki, hizkuntza ukatuen orainaz eta geroaz, herrialde zeltikootako abertzaleek berek baino.

Gaurko egunean —dio Txostenak— kultur-desberdintasunak, normalean bederen, hizkuntz-desberdintasunen gainean funtsatzen ez badira, ez dira posible. Kanada-ko ingelesdunak —jarraitzen du Txostenak— eta Estatu Batuetako ingelesdunak, esate baterako, geroZ eta berdina goak dira; eta gauza bera gertatzen zaie Irlanda-ko eta Britainia Nagusiko herritarrei: «Nahiz eta Kanada-ko ingelesdunek ahalegin guztiak egin beren buruen ta gainerako amerikatar Anglo-Saxoien arteko kultur-desberdintasunari eusteko, diferentzia hori areago da askoz ere itxurazkoa, egiazkoa baino. Era berean Irlanda ere, Britainia Nagusitik orain dela 60 urte bakandu ondoren ere, bere hizkuntza suntsitu ala, gero eta gehiago ari zaio hurbiltzen

Elkarte Zeltikoaren manifestazio bat.

Ingalaterrari. Irlanda-ko Itsasoaz bi ertzetan egunkari eta aldizkari berberak irakurtzen dira, Telebista-programa berberak begiratzten; eta, hori dela bide, pentsakerak ere, ezinbestean, gero eta hurbilago daude elkarrengandik».

Edozein hizkuntza biziko bada —ekiten du Txostenak— bost alor atxi-ki behar ditu beretzat: Etxea, Hezkuntza, Lana, Jolasak eta Administrazioa: ondoko lerroetan xehetasunak erantsiz.

Norberaren etxea, adibidez, hizkuntz-borroka-leku bihurtuko ez bada, ezinbestekoak dira Irratia eta Telebista.

Bide beretik ere, norberaren eskola eta hezkuntzaldia istilu eta tirabira iturri izango ez bada, «gehiengoak hartu ohi duen ikas-mailaraino bederen», norberaren hizkuntzaz lortu behar da hezkuntza hori.

Administrazioari dagokionez, hirugarrenik, eta honek herriaren biziarekin topo egiten duen mailetan, mintzabidea norberaren hizkuntzaz izatea behar-beharrezkoa da. Guztiz goiko mailan, «sinbolo gisa», erabilia izateak edo ez izateak, ez du garrantzirik. Eta puntu hau argitu nahirik, bi adibide eskaintzen ditu Txostenak: 1.— Irlanda-ko Errepublikan aurkitzen den gaelikoaren ohore-erabilpena; 2.— Konstituzioaren itzulpen ofiziala argitaratzea. (Txosten horretan, dena dela, ez da xehetasun hau ematen: Irlanda-ko Parlamentuan, azkeneko urteotan, ehundik 1,6 baizik ez dela erabili; edo, bestela esanda, ehundik 98,4 egin dela ingelesez).

Txostenak argi-eta-garbi salatzen du eskubide pertsonalen arauerako bidea: «Letonian eta Cymrun (Galesen) dauden elebitasun-konponbideak, sasi-liberalek eta sasi-aurrera-zaleek normalean txalotuak, gezurrezko konponketak dira; eta ez dute balio izaten mementoko, eta sasi-barealdi gisa, baizik. Hauen helburua ez baita aldatzen, eta konkistatua izan den herriaren hizkuntza bake-giroan suntsitzea bilatzen baita. Egia da, hau bai, irratia eta telebista apur bat bada-goela, are zenbait laguntza ere bide ofizialetatik, berehala ederki jakinez. Baina bi kasootan, nagusi diren nazioen hizkeren eskubideek beren hartan jarraitzen dute tinko, inolako murritzetarik gabe».

Simetriarik-ez horrek, bestalde, ongi erakusten du sasi-elebitasun horien

«Gora Kimriera» irakur daiteke pankartan; britaindar poliziak galestar militantea aidean daramalarik.

iruzurra: «letoniarrak Siberian eta galestarrek Londresen ez baititzakete eskubide berberak balia». (Letonian, gainera, hau geure buruz erantsiz, errusiar etorkinen inmigrazio gaitza dela-ta, gutxiengo huts bihurtuak dira letoniarrak beren sorterrian. Bihurtzeko bidean bakarrik, estatistika ofizialetan: ehundik 43 errusiar, ofizialki, 1970-an; askoz gehiago egiazki, eta gehienak beraz gaur Baltikoko Errepublikan horretan. Letoniaren itoketa, demografi bidezkoa, demokraziaren izenean bururatzen ari da, beraz, jadanik —Karelian bezala— gelditu ezina delarik: errusiarrek gehiengo baidira, eta eskualde-eskubiderik ez baitago horretara).

Suizako ereduak ikusten du Elkarte Zeltikoak soluzio bakarra: «Iseka ez den elebitasun-mota bakarra Suizako-koa da. Honetan, hizkuntzen erabilpena eskualdeka legeztatua denez, batera edo bestera hizkuntza-muga bat gurutzatuz gero, beharrezkoa da

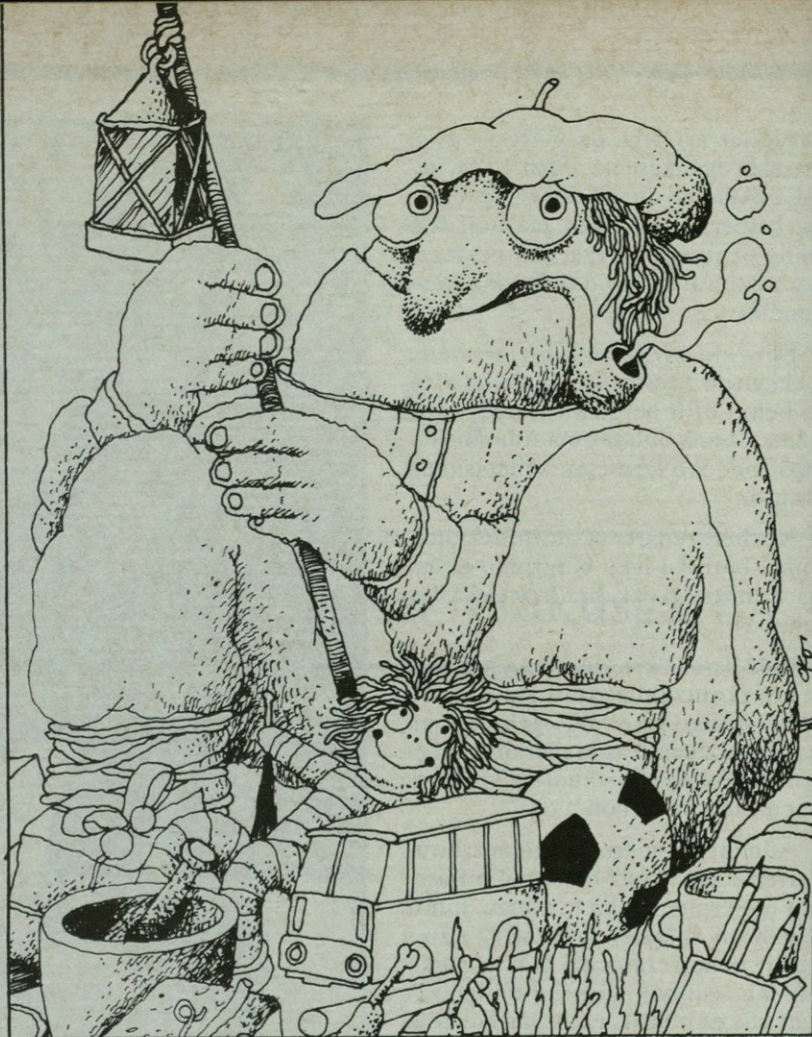
mugaz bestalde horretako hizkuntza jakitea».

Elkarte zeltikoak, bestela esanda, pertsona-eskubideen gezurra eta faltukeria garbiki salatu ondoren, ezinbesteko baldintzat dauka **eskualde-eskubideen errespetua**.

Hona Txostenean irakur daitezkeen hitzak: «Hizkuntza desberdinak biziko badira, **bere eskualde berezkoa behar du izan horietako bakoitzak**. Bere eskualde horretan, delako hizkuntza horrek, bizi ahal izateko, ezinbesteko tresna izan behar du, are tresna aski-koa ere hartzun bizietan barrena; beste hizkuntza batez baliatu beharra, oso egoera berezitan baizik gertatzen ez delarik».

Txosten horren argitan Euskal Herrian omen dugun elebitasun orekatua zer den garbi agertzen da; eta ondorioak irakurleak berak atera bitza.

TXILLARDEGI

Hemen heldu gerade, berri on batekin...

Bai!, «gure enbajadore, Olentzaro-ekin». Eguberria badator bere Gabonarekin eta beste urte bat joan zaigu. Batzuentzat urte alai eta zoriontsua izan da, gure Herrian (eta kanpoan ere, noski) askoz gehiagorentzat urte ilun eta goibela. Baina... Olentzaro badator bere berri onarekin eta nahiz eta etxe askotan ez dagoenaren falta inoiz baino argiago nabaritzen bada ere, saia gaitezen alaitzen eta bilantziko bat edo beste kantatzen. Eta aurrera jarraitu baino lehen lerro hauen bitartez ARGIAko irakurle guztiei nire partez «Eguberri eta Urteberri on eta zorionsuenak».

Baina nondik dator hain sartuta daukagun eta hain zabaldua dagoen ohitura hau? Gaur egun erraza dirudi galdera honi erantzuna ematea: Kristoren jaiotzaren ospaketa dela eta. Baina hori al da? Ba... bai eta ez.

Frogatuta dagoen bezala Kristautasuna sortu baino lehenago Europan (eta Munduko beste parte askotan ere bai) Eguzkia gurtzen zen. Eguzkiari egiten zitzaizkion errezuak urtearen bi arotan egiten ziren bereziki: uda hasieran eta negu hasieran (udako solstizioan eta neguko solstizioan, alegia). Honela, Kristautasunak indarra hartu zuenean beste hitz hori baztertzen saiatu zen, edo baztertzen baino gehiago askoz burutsuagoa dena ordezkatzeko. Horregatik, Jerusalem-go apezpikuak neguko solstizioa garaian eta Eguzkiaren gurketak ezabatu nahiz, Kristoren jaiotzaren ospaketa egun haietan ipintzea egokitzen jo zuen eta horretarako Julio IIa Aita Santuaren laguntza lortu zuen. Orduan eta Kristoren jaiotzaren egun zehatza ezezaguna zenez (eta denez gero) azarean eta esandako garaian

Abenduaren hogeitabosta aukeratu zen. Honela 354. urtean historiako lehen Eguberria ospatu zen. Beraz, ohitura honekin mila seirehun eta hogei tabederatzi urte daramagu, eta gauzak, asko aldatzen ez badira behintzat, honela jarraituko dutela dirudi.

Eta Euskal Herrian zer? Euskal Herrian, Europako beste lekuetan bezala neguko solstizioa ospatzen zen. Eta ospaketa horren lekuko, besteak beste, gure Olentzaro daukagu. Olentzaro nola edo hala suarekin erlazionatuta ikusten dugu beti (sua Eguzkiaren ordezkioa izan da beti) Olentzaro ikazkina da eta. Bestaldetik, gaur eguneraino iritsi diren kopletan Olentzarok agertzen duen itxuraz jabetuz, nola uztar daiteke itxura hori (batzutan ikaragarria: «Olentzaro begi gorri...», bestetan pantagrunelikoa: «...bakarririk jan dizkigu hamar zerri gazte...»

eta ikazkin bezala) beste herritan agertzen diren artzai zintzo eta umil horiekin? Hemen, nire eritziz, esandako ordezkaketaren lekuko argi eta garbi dugu: Olentzaro Kristo aurretiko ohitura bat da eta Elizak gure Olentzaro hori batailatu egin zuen, eta ez beste. Bestela nola uler daiteke.

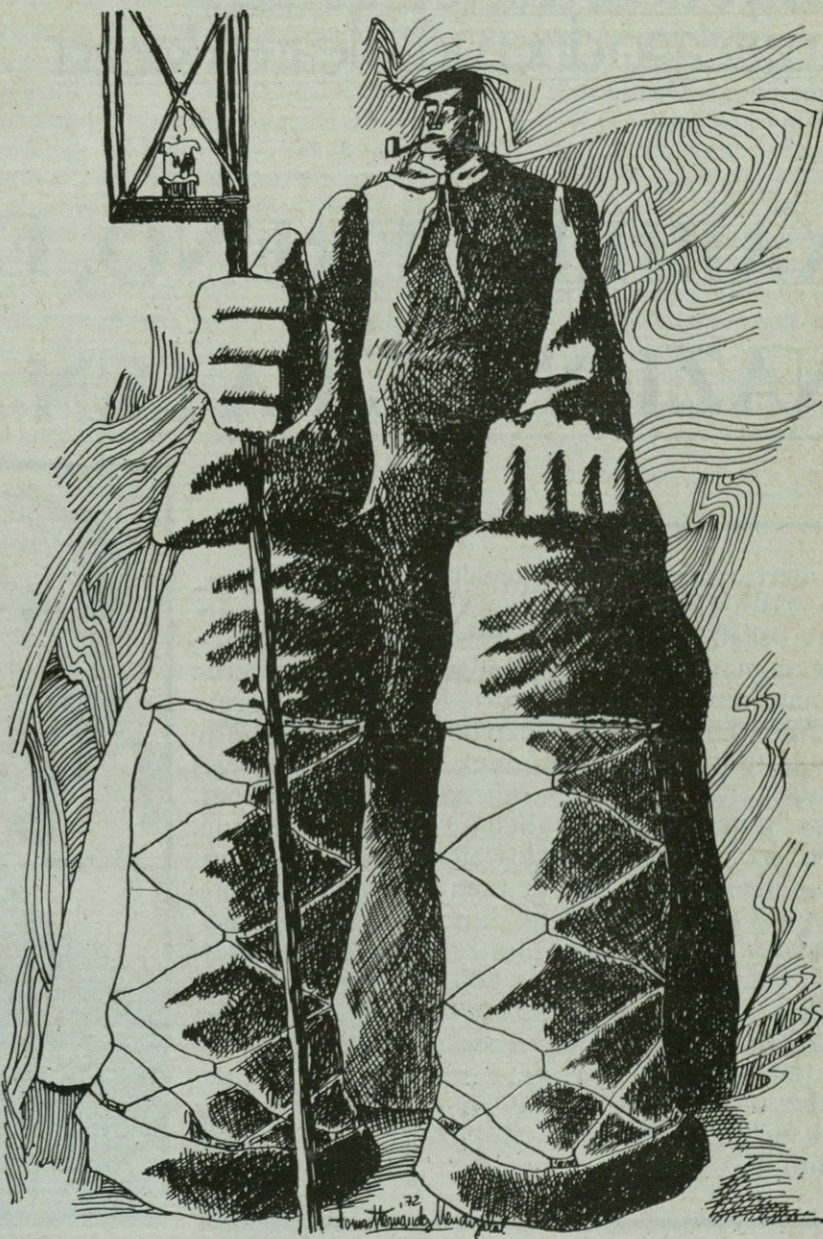
«Olentzaro guria ezin dugu ase,/ bakarrik jan dizkigu hamar zerri gazte,/ sahieski eta solomo makina bat heste./ Jesus jaio da eta kontsola zaitzte?».

Ni ez naiz textu-azterketan oso (bater) iaio baina azkeneko bertso honek betatxua ematen du. Ez al da hala?

Dena dela, gureganaino heldu den ohitura (eta munduan zehar zabaldua dagoena), Kristoren eskutik dator. Honela, gure etxe askotan Jaiotza ipintzeari ekingo diogu eta bertan Belengo estalpea, artzaiak, ardiak, errota, ibaia... eta Erregeak, eta guzti horien gainean haurren eta ez hain haur diren zenbaiten ilusioa jarriko dugu.

Dirudienez, lehen kristauak Kristoren jaiotzaren antzezpena edo agerpena egiten zuten. Horretarako, batzutan antzeslariak eta beste batzutan buztinezko irudiak erabiltzen zituzten. Baina, ohitura hau nola edo hala ofizializatu egin zuena Asiseko San Frantzisko izan zen. Ohitura hau Italiatik hasi eta herri guztietara zabalduta zen eta Napoleonen garaian fere gailurreraino heldu zela esan daiteke.

Garai honetako beste ohitura bat, hau berriagoa, «Christmas»-ena dugu. Dirudienez antzineko erromatarrek urtearen bukaera aldera papiroak elkar trukatzeko zituzten eta hauek izan daitezke gaurko postalen arbasoak. Dena dela, Pazkoako Zorionak ematea Erdi Aroan eta Modernoaren hasieran egiten zen ere bai, baina garai haietan hitzez nahiz eskutitz baten bidez egiten zen. Gaurregun aldiz, inprimategiak izanik eta presak direla eta, askoz ere bide eskaxagoa hartzen dugu: denda batera joan, postale pilo bat erosi, boligrafoa hartu eta kristoren pazientziarekin jadanik egina dagoen perpausa bat edo beste idaztea. Ohitura honen arbasoak erromatarren papiroak baziren aita zera da, XIX. mendearen erdi aldean Errege-Akademia Britanikoko Horsley pintore ingelesak egin zuena, hau da, zorionak emateko Christmas bat margotu eta inprimerazi, eta ondoren, bere lagun guztiei bana bidali zien.

Egun hauetan ere garrantzi berezia daukana gabon-afaria da, eta hau ez da Euskal Herrian bakarrik leku guztietan baizik. Afari honetarako kanpoan dauden eta ahal duten anai-arreba guztiak gurasoen ondora elkartzen dira. Etxean ahal bezain afari ponpoxo gertatu da. Azken urte hauetan janariari buruzko ohiturak aldatu egin dira gure Herrian behintzat. Orain dela gutxi arte, hirurogei bat urte edo, Gabon eguna haratuzte-eguna omen zen eta beraz, ez zegoen okela jaterik, horregatik, ahal zen etxeetan bixigua eta besteetan makailo edo angulak (garai hartan oso mer-

keak ziren eta). Arrainarekin batera zurrutuna (makailo-zopa), kardabera edo aza jaten zen. Azkenik, eta afalburu bezala intxaursaltsa edo konpota.

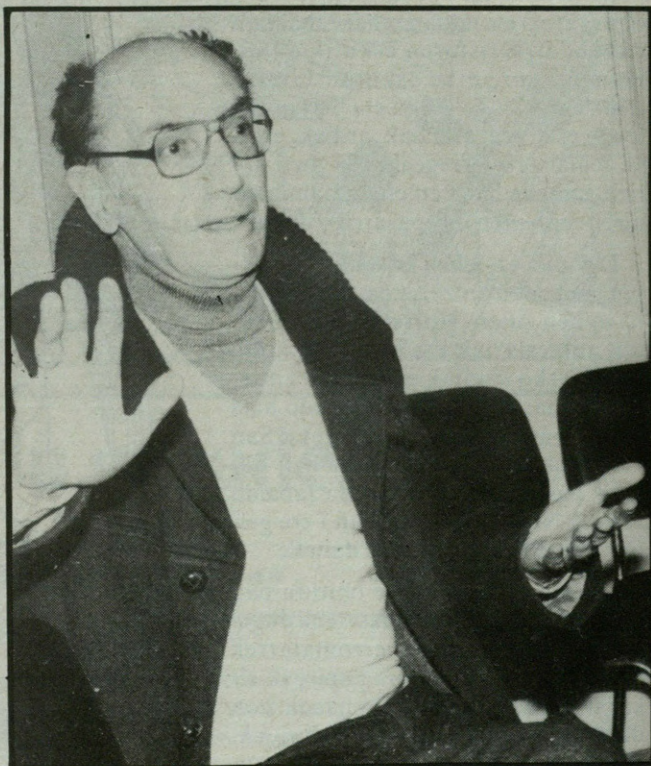
Gaur egun aldiz, haratuzte-eguna kenduz gero ohitura asko aldatu da eta edonon indioilarra edo solomoa betiko ohitura bezala aurki daiteke. Azkenik eta gure artean nahiko berri bezala kanpoko turroia eta txanpaina sartu dira. Baina... onak baldin badira ongi etorriak!

Elhuyarreko L.M.BANDRES

Bere liburuak argitaratzea maiteago duen idazlearen kasua

XABIER GEREÑO, EDITORA NAZIONAL BATEN ESKE

Bere obrak merezi dituen eritzi guztietatik landa, garbi utzi beharra dago Xabier Gereñok editore bezala merezi duen errespetoa eta kontsiderazioa maila berezikoa dela. Merito guztiak bereganatu ditu duela sei bat urte bere liburuak argitaratzen hasi eta dagoeneko berrogeitapiko liburu kaleratu dituen idazle honek. Horretarako bere familia guztia liburuak saltzen mobilizatu behar izan badu ere. Bere nobelengatik hain ezaguna den Xabier Gereño idazlearen beste arlo hori gertuagotik ezagutu nahi genuen guk: editorearena alegia. Eta alde horretatik dituen kezka eta nahiak ezagutu. Bere ilusiozko mintzaeran ñabardura berezi bat antzeman genion editora nazional baten alde aritu zen bakoitzean eta pare bat aldiz azpimarratu zigun ere bere lineako idazleek jasaten duten bazterketa sariketa literarioetan etabar, baina hobe izango da esan zuena jakitea bere hitzak zuzenean irakurriz. Hala zor bait genion aspalditik.

ARGIA.— Nahiko arraroa da idazle bat zeu ibiltzen zaren bezala bere liburuak argitaratzen ibiltzea. Zerk eraman zintuen zeure liburuak argitaratzera?

XABIER GEREÑO.— Nik nire idazle-historian bi etapa izan ditut nire liburuen argitarazioari buruz. Lehenengo aldian zortzi liburu argitaratu nituen beste editorialetan. Lehena Itxaropenak argitaratu zidan, «Arantza artean» izenekoa, eta gero Kriseluk, eta Haranburu Altunak... baina

badakizu zer gertatzen den, orijinal bat idazten duzu, bidaltzen diozu editore bati eta hortik aurrera ez dakizu noiz argitaratuko duten, nola argitaratuko duten, zure orijinalaren martxa galdu egiten duzu editorialera eramaten duzunean. Gero ere gerta daiteke zuk orijinal bat bidaltzea eta editoreak esatea «ez, hori ez zait komeni argitaratzea» eta beste bat eskatzea. Hau da, zuk ez daukazu zure obraren kontrola.

Gero ere badago prezioaren asuntua. Zenbat eta

intermediario handiago, liburuak disparatu egiten da, eta nik argitaletxearen bitartekoa kentzen badut askoz merkeago jar ditzaket liburuak merkatuan, eta hori guztia ikusita izan zen apur bat ausartu nintzela nere liburuak argitaratzen hastera.

A.— Halere, horrelako zerbaiti ekiteko, ziurtasun bat eduki behar duzu liburu horiek saldu egingo direla, ezta?

X.G.— Noski, nik ulertzen dut idazle berri bati kosta egingo zaiola bere liburuak

argitaratzea, idazle hori ezezaguna bait da. Baina ni dagoeneko ezaguna nintzen, zortzi liburu argitaratuak bait nituen, eta izen bat banuelaz aparte banekien nire liburuak dezente saltzen zirela.

A.— Etekinik uzten al ditzute liburuek? Galerarik bai ordea? **X.G.**— Nik gauza bat esango dizuet. Nik literatur liburuekin galdu egiten dut dirua. Gero konpensazioa Eusko Gobernuaren subentzioekin dator, baina hori gauza berria da, orain

dela gutxi arte literatur liburuarekin dirua galdu izan dut. Hori dudarik gabe, ni ofizioz ekonomista naiz, kontabilitatea eramaten dut eta hori badakit hala dela.

Dena dela, hor gertatzen da literaturarekin galtzen dudana textu-liburuarekin eta hiztegiekin ateratzen dudanarekin irabazten da, eta hor bai lortzen da oreka bat, eta metodoekin eta hiztegiekin dirua irabazi dudanean ateratzen dut nire artxibotik orijinal bat eta argitara ematen dut. Zeren idazteko kapazitatea argitaratzekoa baino askoz handiagoa bait daukat eta nire potentzia ekonomikoa oso mugatua denez ezin ditut liburu guztiak argitaratu.

A.— Dena dela, zuk ez duzu sekula problemarik eduki argitaratzaile bat aurkitzeko, ezta?

X.G.— Beno, ez, baina ar-

gitaratzen zidaten urten behin edo... eta nik idatzi, urtean hiru edo lau idazten niten. Beno, baina ni ez naiz kasu bakarra bere liburuak argitaratzen dituenena. Hor daude erdaraz Ramiro Pini-lla eta Rapha Bilbao eta horiek, «Libropueblo» koak, eta heuron liburuak argitaratzen dituzte baina oraindik merkeago zeren distribuitzaile bati eman beharrean kalean heuren saltzen bait dituzte.

A.— Zeure liburuak argitaratuz editore gisa ibili zaren sei urte hauen balantze moduko zerbait eginez nola ikusiko zenuke?

X.G.— Ba begira, lehen bederatzi urtetan zortzi liburu argitaratu zizkidaten. Eta orain, nire aldetik bost edo sei urtetan hogeitamabi lan argitaratu ditut. Bada aldea, ezta? Eta horrexegatik ni beti ari naiz gobernuari eskatzen

(lehen Labaien kontseilariari eta orain Velez de Mendizabal kontseilariordekoari) editorial nazional bat sortzeko. Espainian badago editora nazional bat eta beste nazio batzutan ere bai.

A.— Zein izango litzateke editora horren zeregina?

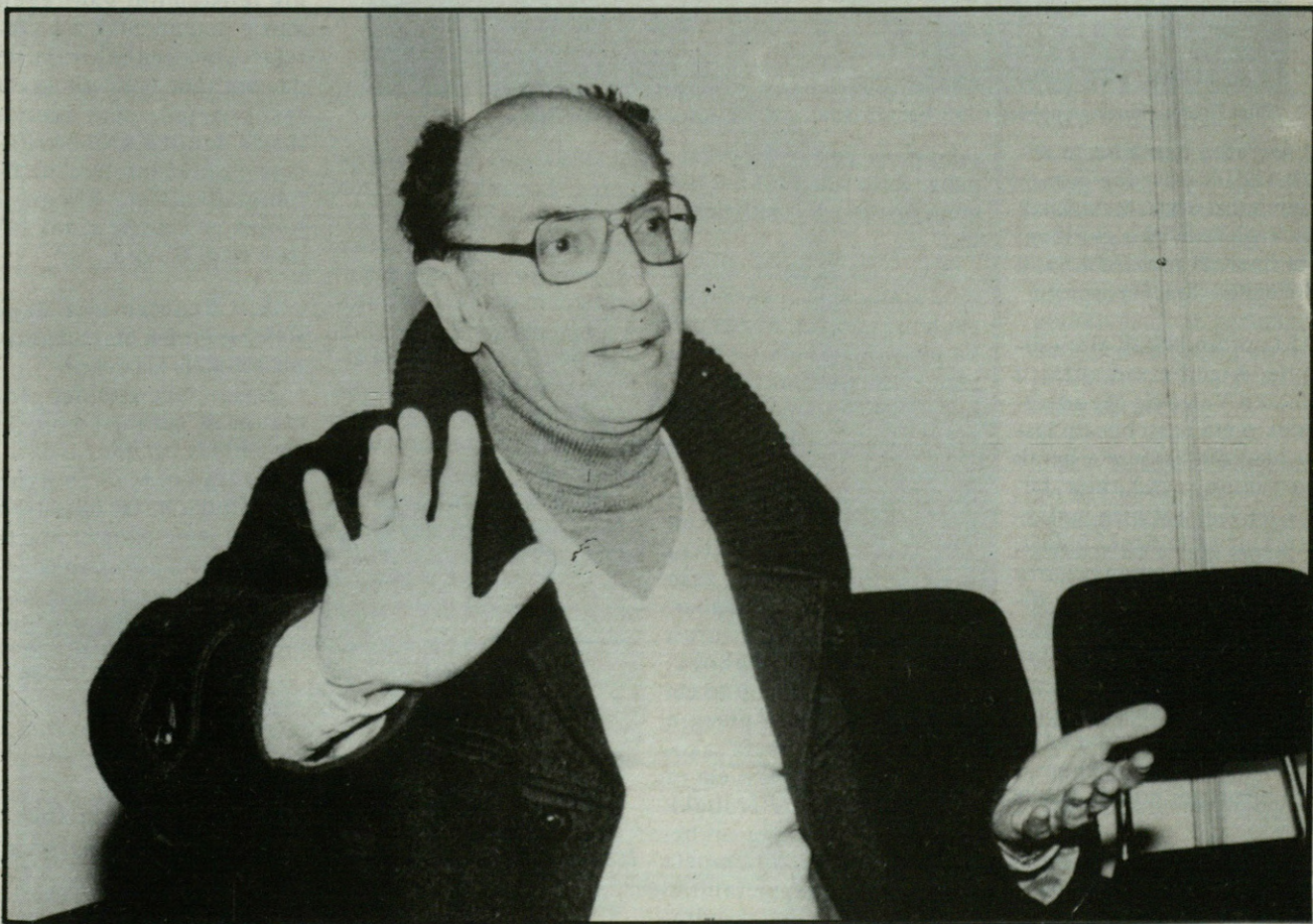
X.G.— Editora horren zeregina izango litzateke editora pribatuek presupostuetatik at geratzen direlako argitaratu nahi ez dituzten orijinalak, heuren aztertu eta pena merezi badute, kalitate minimo bat baldin badauka-

te, argitara ditzatela. Eta orduan argitaratuko litzateke euskaraz askoz ere liburu gehiago orain baino.

A.— Liburu asko geratzen al da, bada, argitaratu gabe?

X.G.— Sariketa literarioetan ikus daiteke hori oso garbi. Sariketa literarioetan liburu bat besterik ez da saritzen eta hori da argitaratzen dena, baina beste guztiak, zer? Adibidez, iaz Iruña Kafetegiko Sarian, ni epai-ma-haikoa nintzela, zazpi orijinal aurkeztu ziren. Horieta-tik bat izan zen saritua eta

«Orain, neure liburuak argitaratuz, irakurleagandik askoz hurbilagoa sentitzen naiz»

«Idazteko kapazitatea argitaratzekoa baino askoz handiagoa daukat».

«Nire lineako idazleek nahiago dute heuren lanak sari literarioetara ez bidaltzea».

argitaratua baina beste seirak argitaratu gabe geratu ziren nahiz eta kalitatezkoak eta argitaratzeko gai izan. Eta horrela idazle berriak erre egiten dira, eta aspertu.

Eta orain bekak atera dituzte. Atzo bertan aurkitu nintzen Velez de Mendizabalekin eta ikusi bezain laster joan nintzaion eta berak esan zidan «zer Xabier, berriz ba al hator hire matrakarekin?» Eta noski baietz, zeren matraka eman beharra zaie... orain bekak egin ditzutela, milioi erdikoak, baina zenbat beka dira? Nobelarako hiru beka!! Eta urtean hiru nobela besterik ez ditu bultzatuko Gobernuak? Urtean berrogei, berrogeitamar edo hirurogei nobela behar dira!!

A.— Lehen zerbait aipatu duzu epai-mahaietan parte hartuz jasotako esperientzia. Horretan apur bat gehiago

sakontzea gustatuko litzai-guke. Zein inpresio nagusi atera dituzu epai-mahaietatik?

X.G.— Parte hartu dudana epai-mahaietatik esperientzia hau jaso dut, horietako batzutan berehala talde bi sortzen direla. Bat literaturan jakitunak direnek osatutakoak (lizentziatuak, doktoreak, e.a.) eta jende hori literaturan oso jantziak direnez lan bat hartzen dutenean azterketa sakon bat egitera doaz, estiloari buruz, zein tendentziatakoa den, etabar. Beste taldean, literaturan ikasketak egin gabekoek, orijinal bat hartzen dute eta ikusten dute aber atsegin zaien ala ez, azterketa sakonik egin gabe irakurri eta ea bete nauen ala ez erabaki. Eta hori da irakurle goari begira nik bi literatura moeta ikusten ditudala, literaturan jakitun edo kultoa den irakurle goa eta liburua denbora

pasatean emateko hartzen duena. Eta nik pentsatzen dut bi irakurle goa moeta horiek atenditu behar direla. Zer gertatze nda? Sariketa literarioetan puntako literaturara abanguardiazko hori primatzen dela eta hori dela argitaratzen den bakarra, eta irakurle goa zabalago horrentzat ez dela libururik ateratzen.

A.— Baina irakurle goa zabalago hori benetan ba al dago? Egiatan existitzen al du?

X.G.— Horretan arrazoi-na duzu, ez du existitzen.

Egia da irakurtzen duen jende gehiena literaturan jakitun direla eta beren ikasketen osagai bezala edo irakurtzen dutenak. Eta orain Gotzon Garate ere, badirudi gorago jo nahiean dabilela, literatura kultoago batetara...

A.— Badirudi nolabait zure estilo bereko idazleok baztertuta sentituko bazinate bezala...

X.G.— Begira, esaten da sariketetara jende gutxi aurkeztzen dela eta egia da, baina jende hori zergatik ez den aurkeztzen ikusi egin beharko da, ezta? Eta nik besteak ez dakit, baina nire lineako idazleekin hitzegi dut eta haiek ez dituzte heuren lanak bidaltzen ikusten dutelako zein lan klase saritzen dituzten eta badakitelako alde z aurretik lan horiek ez ditzutela sarituko, lehenagotik autoeliminaten dira. Zeren nik ikusten dut gaur egun idazle potentzialak asko direla! Aber zenbat irakasle dauden gaur egun eskola eta insituitoetan... eta zenbat ikasle dauden unibertsitatean euskal literatura eta filologia ikasten... eta guzti horiek ez dituzte lanak bidaltzen sariketara.

A.— Benetan uste duzu irakasle horiek eta, zaletasunik badutela idazteko?

X.G.— Nik uste dut gero eta idazle gehiago daudela eta adibide bat ipiniko dizut. Durangoko Azokan egon zen liburu berri batzuren presentazioa ea bost idazle zeuden mahaian, denak bere lehen liburua aurkeztzen zutenak. Denak ipuin-bildu-

«Hamabost edo hogeit bat nobela ditut idatzia baina argitaratu gabe eta halere idatzi eta idatzi ari naiz geratu gabe»

«Lehen, bederatzi urtetan zortzi liburu argitaratu zizkidaten, eta orain, nire aldetik sei urtetan hogeitamabi lan argitaratu ditut»

mak ziren, hortik hasten bait dira, eta oso inportantea da ere horietatik hiru emakumeak zirela. Beste adibide bat, herenegun etorri zitzaidan etxera ikastola batetako andereño bat bere lehen obra irakur nezan eta fikziozko lan dezente bat zen. Jendea hortik hasten da eta nik ikusten dut jakitun dire-

nentzat sortuko direla. Orain, hain jakitun ez direnentzat ere sortu behar da zer bait eta horientzat sariketek ez dute balio eta guretzat oso inportantea izango litza-teke editora nazional hori. Horrek izango luke batzorde bat erabakitzeke zeinek pena merezi duen eta zein ez eta horrela funtzionatuko

luke.

A.— Xabier Gereño editore bezala piska bat ahantziz idazle bezala zein momentutan aurkitzen zaren jakin nahi genuke.

X.G.— Ni oso ondo, 59 urte ditut, eta sekula baino erritmo fuertegoan ari naiz idazten. Hamabost edo hoge bat nobela ditut idatziak baina argitaratu gabe eta halere idatzi eta idatzi ari naiz geratu gabe. Ni gaztetatik nire bizitza bi arlotan antolatu nuen. Bata familia aurrera ateratzea eta bestea Euskal Herriari idazle bezala liburuak ematea. Eta zahartzaroari begira jubilazioa uste baino lehen hartzeko aukera etorri zitzaidanez, hortik eta Euskaltzaindian goizetik lan egiteagatik hartzen dudana diruaz arratsaldeetan idaztera soilik dedikatu naiteke. Eta bizimodu horretan oso

pozik ari naiz.

A.— Hainbeste lan argitaratu gabe dike sekoan izanda, normal segitzen al duzu halako abiadan obrak eta obrak idazten?

•X.G.— Bai noski, atsegin zait idaztea, kreatze-lana gustatzen zait eta orain duela urtebetetik hona orain arte oso gutxi erabili den generoa ari naiz idazten, nobela historikoa. Hau da, momentu historiko konkretu batetan kokatutako nobela. Euskal Herriko historian, baditugu halako momentu epiko eta tragiko batzu nobela bat situatzeko oso egokiak direnak. Hiru dagoeneko idatziak ditut eta laugarren bat idazten ari naiz.

A.— Lehen aipatu dituzun bi fase horien artean, zure liburuak besteek argitaratzen zutenekoa eta zerorrek egin duzunekoaren artean, zein desberdintasun nabaritu duzu idazle bezala, harrera hobe jaso duzu edo?

X.G.— Harrera hobe ez dakit, baina ni orain irakurleagandik askoz hurbilagoa sentitzen naiz. Liburuaren tiradak nik kontrolatzen ditut, non saltzen diren, zenbat saltzen diren, lehen ez nekien ezer eta orain irakurlegoaren gustoak gertuagotik ezagutzen ditut eta errezago jakin dezaket zer atsegin zaion eta zer ez.

A.— Bukatzeko begiratu-xo bat bota iezaiozu gaur egungo literaturaren egoerari eta zeure eritzia eman.

X.G.— Hauek baino askoz garai okerragoak ezagutu ditut nik. Gaur egun liburu asko argitaratzen dira. Orain hamar-hamabi urte urtero sei edo zazpi liburu besterik ez ziren argitaratzen eta orain dudarik ez dago askoz garai hobeagoan gaudela.

«Duela urtebetetik hona orain arte oso gutxi erabili den generoa ari naiz idazten, nobela historikoa».

Josu LANDA
Eneko OLASAGASTI

KANDELA, AIRE BERRIAK GASTEIZEN

Mikel A-K

Gasteizko hirian sortu da berria. Garai batean itsasontzira igo eta «Stultifera Navis»ekin letren itsaso amorratua korritzen saiatu zirenak kandela bana eskuan harturik agertu zaizkigu (Elkano eta konpainiak munduari biri ematean itsasontzitik jeitsi ziren bezala).

KANDELA berriaren eta «Stultifera»ren artean loturarik nabaritzen bait da. Eta loturak nabaritzen diren bezala, desberdintasunak agerikoak dira.

Desberdintasunen artean KANDELAren monolinguismoa azpimarratu behar da. Honela, KANDELA, Susa eta Maiatzen eskutik ibiliko da lehen aipatutako itsaso kapritxoso horretan, oso beharrezkoa ikusten den ugaltze batean aurrepausoa emanez, hau da, aldizkari literarioen zereginean arraunkada berri bat emanez (kandela baten argi arkaikoarekin bada ere).

«Stultifera»rekin nabari dizkiogun loturen artean, bata izena da. Alde horretara

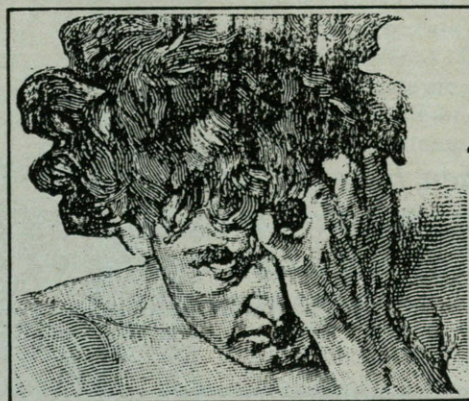
tik, izen berri pare bat aortatuaz, Xabier Etxanizena eta maketazioan lagundu duen J.A. Blancorena dira zubi egiten dutenak. Bestalde, poesiari ematen dioten begirune eta garrantzia.

Literatur Sormen Aldizkaria azpi izenburutzat daraman aldizkari berri hau literatura ikuspegi eta ulertzeko modu bat eskeiniz zabalitzen da, honela diote sarrean: «(...) Hizkuntzak jarri zizkien hiltune. Estuegiak; hain estuek non gizakumee, komunikatzeko egarriz garunetatik bitsa zeriela, mugak hautsi zituzten kode berri baten bila, hizkuntza bera zutelarik ama. Eta literatura sortu zen.» Eta soilki esplikatzeko dute zer den literatura (edo zer izan beharko lukeen): «idazlea, hitza, irakurlea».

KANDELA honen lehen zenbakian agertzen den mamia askotarikoa da, eta bertan idazten dutenak ez guz-

KANDELA

Literatur Sormen Aldizkaria

Gonbidatua: G. Aresti:
Arantxa Urretavizcayare-
kin Solasean.

Literatur Sormen Aldizkari berria

tiz ezagunak. Tere Irastorza aurki daiteke, J. Iñaki Lasa, Gabriel Arestiren poema batzuk, eta horiekin batera Yulen Arriolabengoa eta Manu Lopezen lanak. Badauka beste erakargaririk ere, hain zuzen gaur egungo literaturan sonatuen diren emakume literarioak biltzen dituen elkarrizketa bat, Tere Irastortzak Arantxa Urretavizcayari egiten diona. Itzulpen interesgarri bat ere agertzen da Xabier Etxanizen eskutik, Julio Cortazarren ipuin bat.

KANDELA aldizkari berriaren gisakoek izan dezaketen arazoez jabe dira, Manual Lopezen «Literatu-

raren lantze intentsiboaz» deituriko saiotxoan agertzen den lez: «Egungo literatura sormen berriaren problema, gauza berrien eta hauek idazten dituztenen aldeko interes edo ardura urrian oinarritzen da». Gisa horretan abiatzen dira kompetentzi haundiegirik ez eta behar asko dituen kompetentzi batean. Hitzekin eta testuekin esperimentatzen duten heinean, lan bukatuak emanez.

Eroen barkoa ez dabil urruti, eta asko dira tripulanteak. Kandelaren argi-saria daukagu gurekin, eta horrekin batera idazle berriak trebatzeko plataforma berri bat. Kandela baten argia ez da gehiegi, hala ere bonbilak funditurik ez dardenean ere, kandela bati hurrengoaren indarra batzen zaionean, eta bigarrenari hirugarrena eta abar... orduan, literaturari kandela berri bat piztu omen diote.

antzerkia

GASTEIZKO ROCKA ETA ANTZERKIA, BLOK ELKARREKIN.— Bagenekien «Egin»eko kritikoa den Gil de Zamora eta beste batzuren artean antzerki-talde bat osatua zegoela Gasteizen, baita bi obra aurki estreinatzekotan dabiltzala. Ildo beretik, «Hordago» izeneko talde horrek obra batetarako musika burutzeko «Ertzainak» talde gasteiztar eta rockeroa aukeratu dutela ere jakin ahal izan dugu. Eta, bukatzeko, esan dezagun dagoeneko IZko estudioetan ari direla «Ertzainak» taldekoak antzerki-obra horretarako musika grabatzen. Egu-berri jaietan estreinatzeko asmotan omen zebiltzan.

euskal telebista

LUIS IRIONDO, LASTER, ETB-TIK KANPORA.— Berak ere telefonoz ukatu ez zuen legez, ez dirudi Luis Iriondok ETBko zuzendaria izanez askotxo iraungo duenik. Alde batetatik bertsio pazifikoak daude, hau da, Lan-kide Aurrezkian eskatutako bi urteko exzedentzia bukatzeaz daukala eta Arrasatekora bueltatuko dela, baina mota honetako bertsioak berak aparte inork gutxi ematen ditu. Bestetik bertsio fatidikorik ere badago, hau da, honelako erakundeetan beti egon ohi diren eskalada eta erorketen ondorioz ahortzi egin beharko dituela Durangoko inguruneak lantokirako bezala behintzat. ETBren historia guztian zehar argi eta garbi ikusten zen gauza bat horixe bait zen: Luis Iriondo oso jende gutxi ikusten zuela begi onez zegoen tokian egoteko. Eskerrak biziki polifazetikoa dugula On Luis eta bestetan kontsolaziorik kausituko duela.

euskal kulturaz

Sabin

TXU TXU MU TXU KA

diskoak

ESTUDIOA EROSI DIO «ELKAR»EK IÑAKI BEOBIDERI.— Iñaki Beobidek Donostian dituen grabazio-estudioak ia erabili gabe zeuzkala gauza ezaguna da. Hain gauza ezaguna ez da diskoak eta liburuak argitaratzen dituen «Elkar»ek estudio horietan erostekotan zebilela eta azkenean erosi dituela. Itxuraz orain arte liburuetara dedikaturik zegoen argitaletxeari diskoena ez zaio batere gaizki atera eta orain bide hori ere sendotu nahi du. A, bai!! Nola ez bada, ia ia prezioa zehaztea ahortzi egin zaigu! 14 milioi (hamalau) izan omen da salketaren neurria. Ziur gaude hemendik aurrera nabaritutako erosketa hau dela «Elkar»en diskoen argitarazioan.

liburuak

JOSEBA SARRIONANDIARENA, DURANGON GEHIEN SALDU ZEN LIBURUA.— Salmenten aldetik aurtun lortutako arrakasta Durangoko Azokako postu gehienetan komentatzen zen gauza zen. Halere, saldutako guztien artean zein zegoen puntan jakin nahi izan dugu eta dagokion jendeari galdetu ondoren esan dezakegu Joseba Sarrionandiarren «Narrazioak» izan zela gehien saldu zen liburua, seirehun edo zazpirehun bat gutxi gorabehera. Liburuak eta egileak duten pisuaz gain terrreno propioan egoteak ere izango zuen bere garrantzia. Ondoren, eta uste baino hobeto saldu zen, «Sinonimoen hiztegia» irten omen zen. Diskoei dagokionez zailagoa da jakitea, hasteko IZkoek zenbakirik esan nahi izan ez zigutenez Amurizaren diskoa zenbat saldu zen jakiterik ez dugu euki. Eta berdin Itoizen diskoarekin, «ehunka batzu» izan bait zen argitaratzaileak eman zifra, eta bataak nahiz besteak gehien saldu zela berea izan zela esan bait ziguten. Norbere inpresiotara beraz.

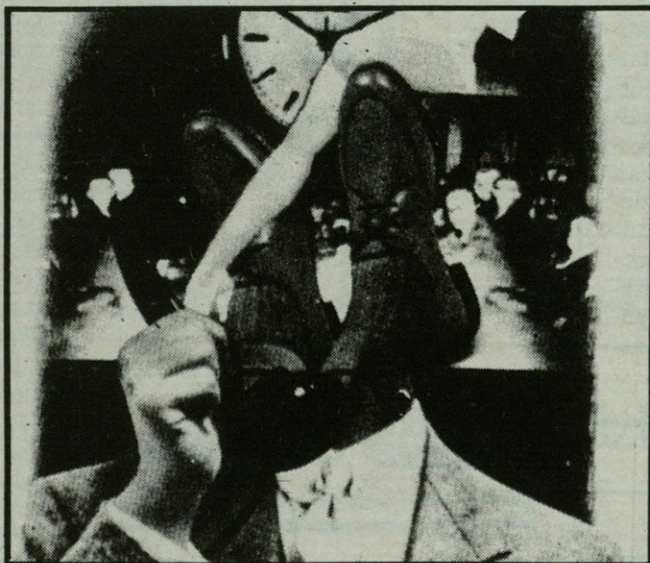
literatura

JUAN SAN MARTIN, «EGAN»EN ZUZENDARITZARA.— A. Iri-garayren heriotzak «Egan» literatur aldizkariaren zuzendaritzan sortutako hutsunea bete dago honez gero. Juan San Martinek okupatu du leku libre hori Diputazioaren babesean kaleratzen den aldizkari horretan hainbat hainbat urtetako lanaren herentzia gisa jaso ahal izan duelarik. Gogora dezagun berpizteko gogotan dabilela aldizkari hau eta datorren urterako hiru ale kaleratzeko asmo sendoa daukatela.

NERE LAGUNAREN

ESAMESAK (II)

Mikel HERNANDEZ

Lanean ari nintzen eta tinbrea entzun dut: hiru ikutu motz, beraz nere laguna da dudarik gabe. Irekitzen diot atea eta ikusi batera nabaitzen diot aurpegi ez oso «katoliko» bat. Bueno, badator berriro bere depresioarekin, ez zait maizegi etortzen horrela baina izaten ditu boladak, lo gutxi egin duelako, edo farra luzeegiengatik, edo egun horietan gutxi jan duelako, depresioaren kausak arrazoi materialak azken finean. Orain idoro dutenez jendea suizidatzeko asmoa duenean sustantzia batzuen faltaz dago eta berauek hartu ezkerro bizitzeko gogoia bueltatzen da. Beraz ez dezagun tontoarena egin. «Entzun duzu?» esaten diot, «gure munduaren ikuskera ez da apika kimikaren ondorioa baizik». Eta berak «bai, ez litzateke gaizki egongo XIX. mendean bizitzea eta izpiritua sinestea». «Bo, ez hasi modu lapidarioan hi ere», esaten diot. «Erremedioren bat bilatuko dizut» eta jartzen diot toka-diskoan berari asko gustatzen zaion Augustus Pablo-ren disko bat. Reggae-a asko gustatzen zaio. Dantzan hasten naiz baina begizulo kopetilunez begiratzen dit berak, hain sakonak ezen harri bat bota ezkerro ez litzateke uraren kontrako soinu entzungo. Baina Augustus Pablo tokatzen orratzean labaintzen jarraitzen da: «Africans must bi free». Nere laguna ez da mugitu ere egiten. Bitxia.

«Oso adoleszentzia bakartia pasatu dugunok holako ikutu berezi bat, ez dakit ona edo txarra edo ona eta txarra batera...» esaten

dit eta nik: «ez jartzeko kriptiko eskatu dizut lehengo». Batzutan masokista iruditzen zait, badirudi gus-tora dagoela bere iluntasu-nean.

Egingo diot te borgamotaz nik dudana portzelanazko taza bakarrean. Egia esan gaur insoportablea dago eta ez dit esango kausa gainera. Behar bada ez dago kausarik. Agian «gimlet» batez hobeto sentituko litzateke.

«Esango dizut Ortiz Osesi behin batean entzun niona, batzuen ustez txorrada hutsa dena» eta baietz egiten dit behatzaz. «Harek dionez euskaldunak ez gara sekula bakarrik sentitzen ezen gure ama lurra-rekin identifikatzen bait dugu inkonszientean eta lurra beti dago oinazpian, horregatik agoantzen dutela euskal artzainek edozein artzainek baino gehiago eta hobeto». Irripa-

rra aterata zaio azkenean, zer doa esatera?: «Baina zu ez zara euskaldun zintzoa, zu bizar gabea zara eta beraz ezin duzu esan «euskaldunok ez-dakit-zer garena». Bo azkenean parre egiten du parre sadikoa bada ere.

«Zuk uste duzu egia dela Ortiz Oses-ena?» esaten dit. «Bo... nik besteen esanak ematen dizkizut, zer dago ondo, zer gaizki, zeru zuzen edo oker, ze axola zaigu, horixe da zuri batzutan entzun dizudana, beraz...» esaten diot puntu suspentsibo ahozkoak erabiliz. «Ba sinesten baduzu hemen ez lukete batera arrakastarik izango USAko esperientzia batzuk, esaterako asmatu egin dituzte cassette batzu ahots humanoak grabatuta dituztenak eta jendea mendira doanean eraman egiten ditu bakarrik joan ezkerro eta berdin bakar bakarrik

aurkitzen diren edozein lekutan. Badago beste sistema bat ere, lanetik ateratzen diren eta bizitza amerikano koloregabea daramaten barkartientzat montatu dizkiete pub berezi batzu zeinetan eseritzen zaren edozein lekutan zerbait kontatzen dizun giza-ahots bat dago. Konprobatuta omen dute suizidio gutxiago gertatu dela. Bizi garen sistemari langile optimistak interesatzen zaizkio, japonarrak bezalakoak, baina Mendebaldean ez dugu hango erlijio mota zeinean lan egitea bereziki eternitatea lortzeko bide bat den».

Bukatu du bere rolloa dirudienez, gaur honek ez dauka erremediorik bere kriptotasunean jarraituko du joan arte, pixka bat gehiago lo egitea gomendatzen diot eta ez dit entzuten ere, berean jarraitzen duela-rik. «Badaude gero gauza kreatiboagoak jendearen partetik, begira orain New York-en, modan jarri da kontestatzaile automatikoa-ekin jolastea. Egunean zehar jendeak edozein telefonotara edota lagunen telefonotara deitzen du kontestatzaile automatikoetan grabazio bereziak egiteko. Collage sonoroak izaten dira, gustatzen zaizkien ahots eta musikez. Jendea etxera bueltatzean kontestatzaile ipini eta dibertitzen dira, zernolako erantzun «artistikoa» emango duten pentsatuz, nik entzunak ditut batzu irrati programa batean eta benetan batzuk oso orijinalak ziren».

Bai. Jendeak beti bilatzen du komunikazioa. Besteari zer edo zer esateko beharra. Sinpletasun txikiena izanda ere.

Ottokar Runze, zinemagile ezezagun bat

«Das Messer im Ruecken», justiziari kritika

Hemen dugu oso gutxi ezagutu den zuzendari bat, industria zinematografiakoak dituen merkatal-zirkuluetatik kanpo geratu dena, baina, hau ez da benetan harritzekoa: zuzendari ugari hola daude, zalantzarik gabe. Horregatik ezezaguna da guretzat. Ottokar Runze, beste asko bezelaxe, Alemanian bereziki, hasi zen antzerki eta dokumentalak egiten. 1973. garrenean hasi ziren bere zine-lanak. Denbora gutxi pasa eta pelikula gutxi egin arren, dagoeneko, sari batzu lortu ditu: Aleman Errepublikako Federatuako Zinematografia Nazionalaren bi sari eta 1974.eko Cannes-eko zinemaldian aipamen berezi bat. Runze-k kezka nagusi bat dauka: justizia. Batez ere, gizarte honek onartzen duen «justizia». Runze-k, bere aldetik, «justizia» horri sekulako kritika bat egiten dio, eta kritika honen oinarriak begien bistan daude: justizia eta espetxeen egoera, bere herrialdean batipat, Alemanian. Hona hemen bere filmografia:

1. *VIOLA UND SEBASTIAN* (Viola eta Sebastian); Shakespearen «Nahi du-zuen bezela» antzerki-lanaren oinarritua; 1973.

Hondarribiko Zinema Kluba

2. *DER LORD VON BARMBECK* (Barmbeck-eko Lorda); 1973.

3. *IN NAMEN DES VOLKES* (Herriaren izenean); 1974.

4. *VERLORENES LEBEN* (Bizi galdua); 1975; laz' emana zine-elkarte honetan.

5. *DAS MESSER IM RUECKEN* (Bizkarrean labaina); 1975.

6. *DIE STANDARTE* (Zutoihala); 1977.

—ó— 7. *DER MOERDER* (Erahilea); 1979.

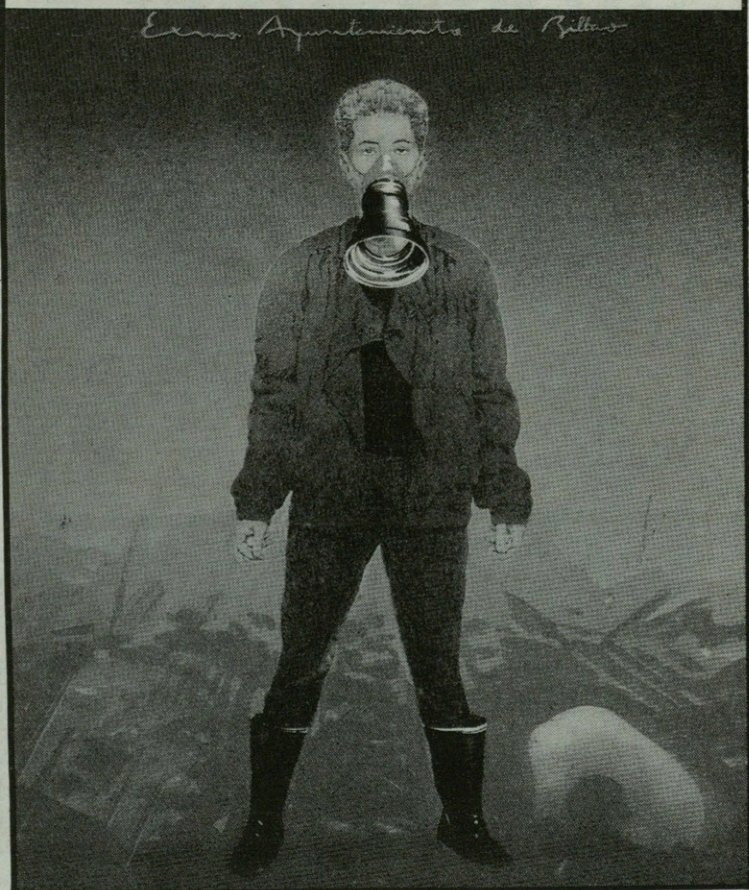
Bizkarrean Labaina

Jatorrizko izenburua: *Das Messer im Ruecken*
Zuzendaria: Ottokar Runze
Partaideak: Hans Bren-

ner, Hellmut Lange
100 minutu. Jatorrizko hizkuntzaz; azpтитuluak gazte-leraz
Aleman Errepublikako Federatua 1975.

Lan hau justiziarekin oso kritikoa da. Historia errealtatetik hartua dago. 1971. garrenean, Hamburgoko auzitegi batek, Erich R., bederatzi urte espetxe batean igarotzeko kondenatu zuen. Erabilitako sistema «epaimahaikoa» da. Delitua hauxe zen: gorputz-minak eta horien ondorioz biktimaren heriotza. Poliziaren iritziz, Erich R.-ek, hil zuen, berariaz, Vassilios M., jaioterriz grekoa, eta gainera arma txuriz eta bizkarretik, eta iritzi hau egiazkotzat hartzen du auzitegiak. Erich R.-ek, ixtripu bat, besterik ez, izan zela esaten du, eta horren arauera, zuhurgabetasun huts bat. Pelikulak egia erakutsi nahi digu, eta hori lortzeko joku psikologiko (batez ere dialektikoa), egiten du. Eta hementxe agertzen da zuzendariaren antzerki-jatorria. Ekintza paralelo bat egiten du. Ekintza paralelo hori mutikoen artean gertatzen da. Gero, mutiko hauek epaimahaikoak izango dira.

Altoegia epaimahai motz batentzat

Bilboko laburmetraialdia

Zera entzun nuen Consulado zinetik ateratzekoan: «Laburmetraien okerrera laburrak direla somatu egiten zaiela da». Aze txorakeria ikusentzule haren ahotik ateratakoa! Tamaina horretako eritzi bat bota ondoren bere burmuina zeharo agortu zelakoan nago. Ez zela han pentsakizun gehiagorik geratu. Hau da zera esango bagenu bezala, errena garenon gauzarik okerrera errena izatea da. Ez jauna, pertsona normalek ez bezala ibiltzen gara, besterik ez. Konparazio hau ekarri dut harira zeren

eta laburmetraia, bere era diferentetan, zinema-komunikazioa egiteko luzemetraiarekin zerikusirik ez duen beste modu bat baita. Formatoa eta iraupenagatik besterik ezean (gaurko legegik diote laburmetrai batek 10 minututik 59 minuturako iraupena izan behar duela). Laburmetraiaren arazo handia da gainera bere zabalkunde txarra eta zine enpresa pribatuek egiten dioten tratu eskasa. Izan zen mahainguru bat eta han izan ginen bai prentsakoak, bai prodtutore, zabaltzaile, exhibidore eta labur-egileak.

Komentario hau idazten ari denak han agertu zuenez enpresek publizitatea ikustera behartzen dute ikusentzulea eta arrazoi hau ikusentzulea laburmetraira afizioa hartzearen kontra dator. Euskadin hau da programazioen ordena, laburmetraia-publizitatea-luzemetraia (Estadu osoan gertatzen da horrela eskuarki).

Exhibidore batek esan zuen enpresa pribatu batek nahi zuen guztia egin zezakeela.

Baina gertatzen da zine enpresa bat publikotik bizi dela, eta ni bezalako askok ez

du sarrera ordaintzen anuntzioak ikusteko. Eta behartu egiten gaituzte saloian egotera anuntzio monstruoso horiek ematen dituzten bitartean. Edota bertatik hanka egitera laburmetraia hasi bitartean.

Eta ez, Francisco jauna, publizitatea eman nahi baduzue—horretatik lortu ditzaitezuen irabaziak direla medio—aldatu ezazue programazioaren ordena, hau da: publizitatea-laburmetraia-luzemeuraia. Baina ez behartu ikuslea pagatu ez duen gauza bat ikustera.

Laburmetraia salaketa-zinema bezala

Jakina da munduan egiten diren luzemetarietatik 30 baino ez zaigula ailegatzeko, baina halaz eta guztiz ere, eta laburmetraia zine marjinal bat denez gero, honetarako darabiltzan gaiak munduan gertatzen den gauza ororen kontra datoz: torturak, pertsonaren desegitea, antimilitarismoa, kulturen deusezteak, potentziatzairek nazioak okupatu eta zapaltzea, eta, giza-banako eta gizakiaren kontra datozen gauza ororen aurka. Ikuspegi honetatik era ausart batean eta giza kalitate handi batez agertu zaigu Bilboko Laburmetraialdia. Ez dute inolako beldurrik eduki, pelikulen bitartez, mundua den bezala erakustarazteko. Eta hau ez da egunoro ikusten ahal. Eta hau eskertzea da.

Sariak

Sarien banaketa aipatu baino lehen esan behar du epaimahaiak fallatu egin zuela, literalki. Orohar maila handikoa izan zen zinemaldian aurkeztutakoa, epaimahaiak aldiz ez zuen jakin, edota ezin zuen, maila hori berbera lortu. Espainol Zinemari eskaintzen zaien saria desierto utzi zuten gainera, kalitate maila, berriro diot, maila altukoa zenean. Hauek izan ziren Estatu mailako sariak: Euskal Zinemari, Kukubiltxo, Juanba Berasategirena; Mikeldia dokumentalik onenari, Mundura Jaio, Koldo Izagirreren; fikziozko Mikeldia, Hablar despues de oir, Antoni Verdaguere-ena; animaziozko Mikeldia, Mujer esperando en un hotel, Madridilgo Pasos taldearena; aipamen berezia La casa del padre Ferran Llagostera, eta Ikuska 15 Juan Migel Gutierrezena, bere bultzatzaileak.

datxoagatik euskararen zabaltzeari, eta azkenik, akzesita, Embrujada Jose Luis Lozanorenari. Ondo emandako sari bakarra Kukubiltxori eman zitzaiona. Cassette, Migel A. Barberorena, orijinaltasunez beteriko eta oso ondo eginiko laburmetraia da. Travelling, plano-sekuentzian egindako filma da oso osorik, inolako montajerik gabe. Bilboko Jaialdiko Sari Nagusia Tema 13, Batrinete de Corcel Diaconu-ri. Ez dut sari gehiago aipatuko zeren eta beti izan naiz ni aurren eta azken esatearen kontrakoa. Gaizki emanik baldin badira gainera...

Euskadiko zinema eta Euskadiri buruzko

Kukubiltxo kenduta bes-

te guztiak oso kalitate kaxkarrekoak. Epaimahai batek ezin dezake pelikula bat saritu bere produktora ASPACE edota Ikuska izateagatik. Epaimahai batek (izan behar baldin badu) ezin eman dezake sari bat filma Euskadin egin izateagatik besterik gabe.

«Euskadi fuera del estado», Arthur Mac Caig bere zuzendariak eduki behar izan duen gizatasun eza dokumental hain txarra eta bodrioa egiteko... Hor esaten da Pertur ETA militarak hil zuela, GRAPO eskuinmuturreko organizazioa dela —ez dio Gobernu zentralak sortutakoa izan daitekeenik—, salatzen di-tuen torturak UCDk aitortu behar izan zituenak baino ez

dira, eta Polizia Nazional eta Guardia Zibilei baino ez die galdetzen ETako militantei buruz. Ez dio ordea Euskal Herriari galdetzen ea zer pentsatzen duen sozialisten gobernuari buruz, ez eta gure herrian dauden FOP adar guziei buruz.

Pelota izeneko dokumentalari dagokionez, bere egileak ez du somatu ere egin pelota nondik nora pasa zaion. Horregatik esaten diet bi horiei joan bitez beren herritara, zeren eta Euskal Herrian sobera atzerritar baitaukagu lehendik ere. Ez dugu turismo-borroka bat nahi.

Koldo San Julian

«La Casera» nahi

Caseraren inguruan hainbat txiste eta gertaera izan baditugu ere, honako honek zenbait muga hausten ditu.

Orain dela egun batzu eta Andoaingo taberna batetara emakume bat sartzen da eta esaten dio kamareroari:

- Aizu! Caserarik ba al duzu?
- Bai, noski!
- Ondo da. Orduan banoa.

Kamareroak harriturik erantzuten dio:

- Aizu! Nahastu egin zara! Txistea aldrebes da!
- Bai, baina ni «Casera» banatzai-lea naiz.

ezkondu beharra

Haur txiki batek ez zuen ondo olertzen ezkontzearen arazoa eta halako egun batetan galdetu omen zion bere amari:

- Ama, zu zergatik ezkondu zinen?
- Zugatik, alabatxo, zugatik.

aizkolari gorra

Urkiola aldean ba omen zegoen baserritar gor bat. Baserriko lanetaz gain, zura edo egurra lantzen oso trebea omen zen. Behin, baserri atarian egur bat lantzen ari zela bidaiari bat pasa zen aurretik:

- Egunon jainkoak!

Eta baserritarrak erantzun:

- Egurra lantzen.
- Egunon esan dizut! —ihardesten dio bidaiariak haserre
- Koadro bat egiteko.

Baserritarrak kasorik ez diola egiten ikustean bidaiariak oihukatzen dio:

- Kaka zaharra!
- San Antoniorentzat!.

Txirrita beti

Txirritaren bi gertaera xeblebre gogoraziko dizkiogu irakurleari:

Behin batetan etxetik erlojurik gabe atera eta hurbildu omen zitzaion Txirrita lagun bati:

- Ordurik ba al duk, Joxe?
- Hamarrak hamar gutxi!
- Orduan bat ere ez.

Beste batetan eliza ondoko petri-lean eserita zegoela, korrika zihoan emakume bat hurbildu omen zitzaion.

- Aizu Txirrita! Meza pasa al da?
- Ez nire aurretik behintzat!.

ura dela bide

Eta bukatzeko Bergarako Josunek uholdeak zirela eta bidali dizkigun Azpeitian gertatutako bi jazoera:

— Urak gora datozela ikusirik, tipo batek bere lagunari deitzen dio:

— Hi! Gauza gaizki jartzen ari duk eta kotxea parkinetik atera beharko duk (Parkina lurrazpian zegoen, noski).

— Kotxea atera? Aldeizak! Egiten duen eguraldiarekin, alde ederreko zegok hor aterpean!.

Irratian entzundakoarekin bildur-tuta, Barcelonan bizi den azkoitiar batek, Azkoitian dagoen bere anaiari deitzen dio:

— Zer moduz zabiltzate hor urare-kin?

— Itxoinzak mementu batean.

Telefonoa utzi, sukaldera joan eta arraskako txorroa ireki eta berriro telefonora doa:

— Hi! Hemen ondo! Txorrotik garbi ateratzen duk!.

BAITA DOMINGO ITURRATERI

Vaticanoko San Pedro elizan Aita Domingo Iturrate zorundun edo beato egin zuten elizkizunean, kantatu zituen Balendin Enbeitak. 1983ko Urriaren 30ean. ARGIA argitara ditzagun guri bidaltzea bihotzez eskertzen dizugu, Balendin.

Aita Santu Jaun Agurgarria
Agur eleiza kistarra,
Ate zabalik hartu gaituzan
Aberri Italiarra,

Aita Domingon omenez dog
Eratu gaurko biltzarra,
Eusko fedea bizirik dala
Argi dirauskun «lizarra»
Baina mirabe negez bizi da
Gure Euskal Herri zaharra,
Justizi eta nortasun eske
Urratu du deadarra,

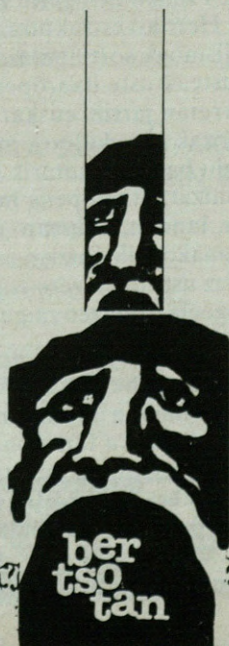
Aita Domingo zure bitartez
Betor Jaunaren indarra
Amaitu hainbat herri ta gizon
Erru bakoen negarra
Hil gorrotoaren garra

Biztu maitasun «izarra»
Mundu hau dedin herri ta gizon
Azkeen sendi bakarra,
Hau da Euskadik nere bertsoan
Gaur dakartzuen izparra

olerkitan zer esan nahi digun jakitea. Baina Landaren lehenen liburutik 2. honetara ikusten den aldea ez da astoaren atzeko haizea, asko aurreratu bait du, lehen bezain olerki prosaikoak dauzka baina oraingoak hobeak dira, izugarri mundu preziosista batean barneratzen gaituelako, estiloa gehiegi zaindu gabe, baina irudi zoragarriak eta oso ondo lortuak eskainiz, irudimena-rekin jolasean dabilkigu, esanahi objetiboaz arduratu gabe, hitz batzuk elkarren ondoan joanik sor dezaketen irudi eta efektuaz arduratzen, + poesia pura – deritzan horretatik oso hurbil ikusi dut nik, garrantzia guztia hitzari eta hauek osa dezaketen irudiari emanez. Motzak dira denak, baina oso ondo burutuak, askotan mezurik gabeak, hitza baita nagusi bere olerkietan. Urteak ez dira alferrik iragan, eta oraingo honetan Landak uste eta espero baino gehiago eman duela deritzagu

Zuen txaloak nere biotza
Maitasun sutan du gartu
Erantzun gabe geratutia
Ontzat ezin neike ahartu
Euskaldun danon partez nai nuke
Aita Santua agurtu,
Erromatarren arrera ona
Anai bezela eskartu,
Anai arreba egun onegaz
Egin gaitezan ohartu,
Euskal Herriko mendi gainean
Izar berri bat da zortu,
Aita Domingon jokabidean
Geuria daigun errotu,
Berak zituan itxaropenak
Euskal fedean indartu,
Herria jaso, loturak kendu
Maitasun baten alkartu
Euskal herriko, anai arteko
Bakea nahi bada lortu.

Balentin ENBEITA

Urrats berriak, apustu berriak

ARGIA

Durangoko Liburu eta Diska Azokak aurreko izan duen arrakastaren oihartzuna ez da oraindik ixildu. Hango jendetzak eta euskal giroak eragindako baikortasunez kutsaturik itzuli gara berriz lanera. Baliteke horregatik izatea, baina aspaldidanik euskaltzaleen ekintzak negarrez dekoraturik ikusteaz erabat asperturik gaudenok ezin dezakegu aukera hau galdu. Etorriko dira berriz ere soziologoak kupidarik gabe botatzen dizkigutendatu astun horiek eskutartean erabiltzeko garaia. Baina bitartean horiei aurrea hartu nahi diegu. Atzera eta aurrera begiratu eta balantze positiboa azaltzen dela aitortu.

Azokako datuek ere horixe azaltzen digute. Argitaratu berri diren liburuetatik gehienak, ia dobla —hirurehun bat— euskal liburuak izan dira. Datu garrantzitsua benetan, are aipagarriagoa lehenengo aldiz gertatzen dela jakitean. Diska, kaseta eta liburu artean 20.000 ale saldu dira, honek ere orainarteko rekord guztiak hausten dituelarik.

Guzi honetan, ikus daiteke bai, instituzioen laguntza —oraindik herabetsuegia jende gehienek ustetan— hasia dela baldintza berriak sortzen. Baina benetan baikortasunera bultza gaitzakeena liburu edo kazeta horien atzean gaur egun aurki daitezkeen lana eta ilusio kutsatzailea dira. Zer esanik ez euskal kultur eskaintza horren aurrean ikusten den jende multzoa gero eta haundiagoa dela ikustean.

ARGIAkook giro hau bertatik ikusteko aukera izan dugu. Han bait ginen gure liburu, liburuxka, aldizkari txiki eta aldizkariarekin. Eta salmenta ona izatea ederki neurtzeko inor baino arrazoi hobeak baditugu ere —txioren abantaila—, azkenik poz haundiena ematen duena, inguruan aurkitutako onespene iritzia dela aitortu behar dugu. Alegia, harpidetza eta salmentak gehitzeak pozten gaituela noski, eta nolabait gure lanaren ordaina aurkitzen dugula hor, baina gure lan motak aukera gutxi

ematen digu irakurlegoarekin harreman estuak edukitzeko, eta azoka honetan jasotako gureganako jarrerak ilusio berriz lanera itzultzeko indartu gaitu. Orain dela bi hiru bat urte inguratan zitzaigun jendearen kupidagarritasunetik gaurko zaletasun eta gure lanarenganako interesera dagoen tarte, lortutako etekinaren neurri bihurtzen zaigu. Eta ez dugu uste hau esaterakoan behar den apaltasunari uko egiten diogunik.

KORRIKA izan da astean zehar euskal munduak izan duen beste gertakizun garrantzizkoa. Eta Euskal Herri zabalaren zehar lortu duen arrakastak, Durangon ere nabari zitekeen dartada bat indartu digu. Nolabait espejismo garaiari buelta ematen hasiak garena. Ez dugu uste honako honetan nahiak azkarregi errealitate bihurtzen ari garenik. Franko desagertu zenetik eta Euskal Herriko estruktura berriak espejismoak sortu baldin bazituen ere, usteak uste itxaropen osoa egoera horretan jarritz, euskarak eta Euskal Herriak bere kultur oinarriak sendotu nahi baditu (fruiturik lortzekotan behintzat), itxaropena herrikoi ekintzetan, lanean, ekinean, euskal herriarenganako militantzian jarri beharko duelaz uste duen gero eta jende gehiago dagoela iruditzen zaigu.

Azken aldi honetan funtzionariadaren hedatzeak euskal zaletasunaren ahultasun batera garamatzala kezka funtzionariadaren horren beraren maila goienetan erentzuteko aukera izan badugu, giro honek itxaropentsu izatera bultzatzen gaitu.

Giro honetan aitatu behar dugu,

guri dagokigunez, Durangoko Azokaren ingurugiro ezin atsegingarriago hartan ireki zaigun apustu berria. Nonbait apustua hain atsegin duen herri honek, ez du lasaitasun apurrik hartzeko oportunitaterik sekula emango. Atzera begirada luzatu, eta aurreratu diren metroei so eginez sosegu ttipi bat hartuz, egindakoarekin gustora sentitu orduko hor dator hurrengo apustua.

Euskal prentsa antolatutako mahai ingurua, euskal egunkariaren behar eta posibilitateei buruzko eztabaidan bilakatu zen. Eta han esandakoarekin fio gara behintzat egunkari euskaldunaren garaia heldu dela esan dezakegu. Horrelako eztabaidekin hasten bait dira herri honetan proiektu oro.

Frustrazioak harrapatuta dituen betiko inposiblearen profetak aparte, egunkari euskaldun baten biabilitatea hedatzen hasia da. Prentsa eta euskal prentsa bereziki bere indarrak frogatutako askok sinesten dugu horretan. Lehen ametsa eginga dugu askok, orain errealitatean eginik ikustera ere iritsi-ko garena sinesten dugu.

Zailtasunak zailtasun, eta hauek herri honetan aurrera atera diren proiektu guztietan aurpegi emanda bakarrik erraztu dira, euskara idatziaren inguruko baldintzak, azpiegiturazkoak nahiz pertsonalaren aldetik, heldutasun neurri batetara iristen ari dira. Eskeintza honen aurrean ageri den erantzunak ere posibilitate hori irekia uzten du, maila batean behintzat. Ez ote da —instituzioen aldetik— egunkari euskaldun batek beharko lukeen laguntza maila lortzeko borondateak?

Izango dugu berriz ere gaiari heltzeko aukera. Bitartean eta herri honetan hainbeste eta hainbeste aldiz —ikastolak direla, alfabetatzea dela— frogatu den bideari ekinez, horretan sinisten dugunok batu, indarrak bildu, eta ekinean, berriz bere beharrei jatorki erantzuten zaion bakoitzean gertatu ohi den bezala herriaren laguntza osoz. Gure indarretan bakarrik bait gaitzake fida.

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai ajentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik NONAHI, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso. Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxeak

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 ptako aseguru hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
güre Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharririk gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA